

Suriye’de iç savaşın evreleri, dersleri ve geleceği

Levent Dölek

Dünya bir büyük savaşa doğru sürükleniyor. Bir üçüncü dünya savaşı olasılığı ufukta belirmiş durumda. Ufukta beliren bu büyük savaş olasılığı Pasifik’ten Ortadoğu’ya, Afrika’dan Doğu Avrupa’ya adeta davul zurna çalarak yaklaşmaktadır. Suriye ise büyük savaşın adeta peşrevi görünümündedir. Neredeyse tüm küresel ve bölgesel güçler Suriye meydanında bir şekilde kendini göstermektedir. Bu yazı bu bakımlardan son derece önemli olan Suriye iç savaşını, gelişme evrelerini inceleyip belirli bir sistematik içine yerleştirmeyi hedeflemektedir. Bunu yaparken ister istemez Suriye’deki sürecin kendi iç gelişimine daha fazla ağırlık vermek durumunda kaldık. Suriye’de birbiriyle karşı karşıya gelen ya da ittifak eden güçlerin başka sahalarda nasıl bir ilişki içinde olduklarını, bu alanlardaki gelişmeleri yazının kapsamı dışında bırakmak zorunda kaldık. Buna Suriye ile hemen hemen iç içe olan Irak’ta yaşanan süreç de dahil. İnan ve Suudi Arabistan arasında her an mezhep temelli bir Ortadoğu savaşı çıkartma potansiyeli taşıyan çelişkileri de ele alabilmiş değiliz.

Emperyalizmin Suriye’ye müdahalesini büyük ölçüde ABD emperyalizmi açaısından değerlendirmiş durumdayız. Bu, Suriye’de en etkili olan ve sürecin gelişiminde de en belirleyici emperyalist güç olma konumunu sürdüren gücün ABD olmasından kaynaklanıyor. Suriye’nin eski sömürgeci gücü Fransa’nın askeri olarak da varlık gösterdiği bölgede izlediği politika önemli. Söz gelimi Fransa’nın Suriye’de

kendine alan açabilmek için başından beri Türkiye’nin tampon bölge önerisini destekleyen tek ülke olması özellikle incelemeye değer bir konu. ABD’nin yanı sıra Britanya’nın bölgedeki emelleri ve müdahaleleri, Almanya’nın Suriye sahasından uzak kalması, buna karşılık Doğu Avrupa’da Rusya’nın çevrelenmesinde başat rolü oynaması, bu politikaların ABD politikası ile uyumlu ve çelişkili olduğu yönlerin analizi şüphesiz tüm tabloyu ortaya çıkartmak açısından gerekli.

ABD ile birlikte Suriye’ye doğrudan müdahil olan bir diğer gerici güç olan İsrail Siyonizmi ve politikaları da mercek altına alınmalı. İran’ın konumu, Suriye’de güttüğü politikaların, İran iç siyasetindeki yansımaları ve tüm bunlara kopmaz şekilde bağlı olan Irak’taki gelişmeler de tamamlanmış bir siyasi analiz açısından mutlak bir önem taşıyor. Bu çok yönlü analizleri her ne kadar bu makale kapsamında bir araya getirmemişsek de parça parça *Gerçek* gazetesinde, *Gerçek*’in internet sitesinde ve Devrimci İşçi Partisi’nin kongre belgeleri ve bildirilerinde gerçekleştirmiş bulunuyoruz. Bu yazıdaki analiz ve fikirlerin tüm arka planı bu analizlere dayanıyor. Dolayısıyla bu temele dayanarak Suriye’nin kendisine daha fazla odaklanan bir analize yönelmiş bulunuyoruz. Bunu yapmaktaki amacımız, başta Türkiye olmak üzere Suriyeleşme tehdidi ve tehlikesi ile karşı karşıya olan toplumlarda verilecek mücadeleler açısından çıkarılacak politik derslere odaklanmaktır. Yaklaşan dünya savaşının sancılarının yoğunlaştığı Suriye’ye odaklanarak genele teşmil edilebilecek bazı teşhislere daha kolay ve kesin şekilde ulaşabilmeyi amaçlıyoruz.

Suriye’de başlamadan biten devrim

Suriye’de bugün olan biteni anlamak ve açıklamak için olayların başlangıcına gitmek gerekiyor. Arap devriminin bir devamı ve parçası olarak başlayan ve Suriye’nin mülksüzlerinin yolsuzluk, eşitsizlik ve baskıyla özdeşleşen Esad diktatörlüğüne karşı isyanı olarak karşımıza çıkan halk hareketini doğru değerlendirmek gerekiyor. Bu hareket hiçbir şekilde mezhepsel bir temelde başlamadı. İsyen eden kitleler açısından mezhep, temel ve belirleyici unsur değildi.

Her şeyden önce Beşar Esad’ın başında olduğu iktidar basitçe Alevi olarak etiklenebilecek bir yapıda değildi. Esad ailesi Alevi olmakla birlikte iktidar Hafız Esad döneminden beri elde ettikleri ayrıcalıklarla devlete sadakat gösteren Sünni burjuvazinin desteği ile ayakta duruyordu.¹ Şam ve Halep’te ticaret büyük oranda Sünni kesimlerin kontrolü altındaydı. Aleviler Suriye’de tarihsel olarak toprak ve sermayeden yoksun bir kesimi oluşturduğu için memuriyet ve orduda görev almaya daha fazla eğilimli olmuşlardır. Hafız Esad döneminde Aleviler orduda daha fazla yer bulmuş, en azından Aleviler aleyhinde bir ayrımcılık yapılmamıştır. Alevilerin orduya yönelik yoğun teveccühüne karşın Suriye genelinde askerlerin yüzde 75’i Sünni

¹ Gerçek gazetesi, “Suriye: Arap Devrimi Kapımızda”, 12.05.2011 <http://gercekgazetesi.net/man-set/suriye-arap-devrimi-kapimizda>,

iken Aleviler azınlıktaydı.² Ayrıca komuta kademesinde de Sünni generaller hakimdi.

Tlass ailesi Sünni burjuvazinin rejimle ilişkisinin adeta bir sembolüdür. Çerkez kökenli ve Sünni olan Baba Mustafa Tlass, Hafız Esad'ın Savunma Bakanlığı'nı yapmıştır. Oğullarından Firas Tlass, Suriye'de şeker kralı olarak bilinir ve şeker sektörünü elinde tutmaktadır. Firas'ın kardeşi Manaf Tlass ise isyandan önce Tuğgeneral rütbesine terfi ettirilmiş ve rejim açısından stratejik önem taşıyan Cumhuriyet Muhafızları içindeki 104. Tugay'ın başına getirilmişti.

Dini açıdan da Alevilik hakim konumda değildir. Türkiye'de diyanet işlerinin yapısına benzer bir yapı Suriye'de de vardır. Din dersleri Sünni itikadına göre verildiği halde Alevi çocukları bu derslere girmekte, Hıristiyanlar ise bu derslerden muaf tutulmaktadır. Sünni bayram ve kutsal geceleri resmi tatil olarak kabul edilirken, bu günlerde kutlamalar için devlet bütçesinden pay aktarılırken, Alevi ve Şii itikadında önemli olan Gadir-i Hum günü bile resmen tanınmamaktadır.³

Suriye'de iktidar Alevi olarak etiketlenemeyeceği gibi ayaklanan kitleler de basitçe Sünniler olarak adlandırılmaz. Her şeyden önce ayaklananlar arasında Aleviler de vardı. Suriye'de isyanın henüz Tunus ve Mısır'dan başlayarak tüm coğrafyaya yayılan Arap devrimiyle ortak özellikler gösterdiği bu erken aşamada, gösteriler herhangi bir parti ya da örgütün önderliğinde olmuyordu. Kendiliğindenlik öne çıkan unsurdur. Kendiliğindenliğin modern ifade biçimlerinden olan sosyal medyanın rolü yine genel kabul gören bir olguydu.

Bu aşamada kitle hareketlerinin içinde hegemonik olmamakla birlikte İslamcılar da hatırı sayılır biçimde yer almaktaydı. Ancak varlıkları ve etkileri henüz Aleviler üzerinde bir nefsi müdafaa ruh hali yaratacak düzeyde değildi. Beşar Esad'ın uyguladığı neo-liberal politikaların kitleler üzerindeki yoksullaştırıcı etkisi ve artan işsizlik emekçi kitleleri harekete geçiren temel unsurdur. Arap devrimi, yoksul kitlelere bir alternatifin mümkün olduğunu gösteriyordu. Suriye halkının geniş kesimleri açısından Beşar Esad, Tunus diktatörü Binali ya da Mısır diktatörü Mübarek'ten daha çekici değildi.

Nitekim isyan bugün Esad'ın kalesi olarak görülen Lazkiye dahil olmak üzere tüm ülke çapında çok yaygın bir varlık gösterdi. İsyanın yoğunlaştığı bölgeler içinde tarım merkezleri olan Dera'a ve İzra ile Suriye'nin sanayi havzaları Duma ve Muazamiye'nin öne çıkması emekçi sınıfların katılımı açısından önemli göstergelerdi. Bu yönüyle Suriye'de isyan Arap devriminin Tunus ve Mısır örneklerinde olduğu gibi emekçi sınıflara yaslanma özelliğini aynen taşımıştır. Ne var ki Suriye'nin Tunus ve Mısır'dan çok önemli bir farkı vardı ve bu fark isyanın gelişimi ve daha sonra tüm ülkenin gerici bir iç savaşa sürüklenmesi açısından son derece etkili oldu.

2 Droz-Vincent, "The Military amidst Uprising and Transitions in the Arab World", The New Middle East, Cambridge University Press, 2014, s.194. Aktaran Fehim Taştekin, Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015, s. 51.

3 Ömer Ödemiş, AKP'nin Suriye Yenilgisi ve Esad, Ankara, Nota Bene Yayınları, 2014, s.32.

Suriye’nin farkı, isyanda emekçi sınıfların kitlenin çoğunluğunu oluşturmakla birlikte Mısır’da ve Tunus’ta olduğu gibi kendi örgütleri ve mücadele yöntemleriyle isyanın omurgasını oluşturamamalarıydı. Suriye’de diktatörlük sendikal hareketi tamamen devletin bir uzantısı haline getirmekte ve alternatif hareketlere nefes alma gelişme olanağı tanımamakta Mısır ve Tunus’taki muadillerine göre çok daha başarılı olmuştur. Mısır’dan ve Tunus’tan farklı olarak Suriye’de ne sendikaların eylemlerine ne de genel grevlere tanıklık edilmedi. Tunus’ta sendikalar konfederasyonu UGTT’nin oynadığı rolü oynayacak bir örgüt Suriye’de yoktu. Mısır’da süreç içinde ortaya çıkan ve derhal kitleleşen bağımsız sendikalar Suriye’de hiçbir aşamada kendini göstermedi. Nihayet grev başta olmak üzere sınıfa özgü eylem biçimleri hiçbir zaman isyana damgasını vuramadı.

Suriye’de isyanın bir sınıf omurgası kuramamasının bedelleri çok ağır oldu. Tunus’ta ve Mısır’da yetersiz de olsa böyle bir omurganın varlığı proletaryaya tam bir zafer getirememiş olsa da diktatörlüğü yıkacak bir gücün açığa çıkmasını sağlayabilmişti. Tunus ve Mısır’da diktatörlükler yıkıldıktan sonra da devrim bu omurgaya yaslanarak karşı devrime karşı mücadele etti. Mısır’da Mursi’nin, Tunus’ta Ennahda’nın devrimi çalması engellenememiş olsa da bu ülkelerin bir mezhep savaşı içine sürüklenmesini engelleyen en önemli faktörlerden biri işte bu sınıfsal omurgadır. İşçi sınıfının oluşturduğu omurga Mısır ve Tunus’ta ülkenin kaderinin bir bütün olarak emperyalist merkezlerde belirlenmesini de engellemiştir. General Sisi’nin emperyalizmden ve Suudi Arabistan’dan destek alan darbesine ve Tunus’ta AB tarafından tamamen kuşatma altında tutulan iktidara ve aynı kuşatmadan fazlasıyla nasibini almakta olan muhalefete rağmen, bu ülkelerin siyasetinde görece olarak hâlâ iç dinamikler belirleyiciliğini korumaktadır. Eğer Mısır ve Tunus’un geleceği Cenevre, Brüksel, Astana vb. yabancı şehirlerde yapılan emperyalizmin ya da bölgesel güçlerin himayesindeki konferanslarda tartışılmıyorsa bunu ne Mısır General Sisi’nin Bonapartizmine ne de Tunus Nida Partisi önderliğindeki Ulusal Birlik Hükümeti’ne borçludur. Bu ülkeleri dağılmadan tutan unsur esas olarak işçi sınıfı olmuştur.

Suriye’de işçi sınıfı ne isyanın önderliğini alabilmiş ne de ona sınıfsal bir omurga sunabilmiştir. Ancak yine de isyan giderek sertleşen bir süreç içinde yaygınlaşmıştır. Halk isyanı ile Esad’ın iktidarının genişememe hali her iki cephede de silahların belirleyici olduğu bir sürece doğru sürüklenmeyi beraberinde getirmiştir. Bu sürüklenmede emperyalizmin, Siyonizmin ve bölgesel güçlerin etkisi son derece belirleyicidir. Ancak Suriye’de halk isyanının iç dinamikleri de bu sürüklenmeyi durduracak bir potansiyele sahip olamamıştır.

Suriye’de uzun bir süre silahlı mücadeleye karşı çıkan bir damarın varlığını sürdürmesi, halk isyanının Arap devriminin bir parçası olarak başladığının kanıtıdır. İlk aşamada halkın kendiliğinden hareketinin ortaya çıkardığı Yerel Koordinasyon Komiteleri (YKK) sol ve laik muhalefet unsurlarını da yoğunlukla içinde barındırmakta idi. Bu komiteler uzun bir süre isyanın barışçıl yöntemlerle sürdürülmesine taraftar oldu. Bir dizi gösterinin silahla bastırılması ve ölümlere rağmen bu tutumunda diren-

di. İlk başta bu tutum Arap devriminde öne çıkan mücadele biçiminin Suriye’de de benimsenmesi anlamını taşıyordu. Bir süre sonra YKK’nın silahlanma karşıtı tutumu, silahlı mücadeleye yönelen İslamcı ve mezhepçi yapılardan kendisini ayıran temel bir argümana dönüştü. Ne var ki barışçıl ve kitlesel gösterilerin sonuç alması için iki belirleyici unsurun olması gerekiyordu. Gösterilerin protestoyu aşan ve yaptırım uygulayacak bir güce kavuşabilmesi için sınıfsal bir omurgaya, sınıf örgütlerine ve eylemlerine ihtiyaç vardı. Diğer unsur ise Arap devriminin Suriye dışındaki seyri idi. Sınıfsal bir omurganın olmadığı ve oluşmadığı koşullarda, Arap devriminin gelgitler yaşaması ve ivmesinin aşağı doğru dönmesi silahsız protestoları kitleler için gerçekçi bir alternatif olmaktan çıkardı.

Silahlanmaya karşı çıkmak zaman içinde isyan içinden çıkan bazı sol eğilimli grupların kendilerini Batı’ya demokratik ve laik birer alternatif olarak tanıtmalarının aracına dönüştü. Ne var ki silahsız olmak Batılı emperyalistler için olumlu bir referans olmaktan çoktan çıkmıştı. Silahlı mücadeleye karşı çıkan muhaliflerin önde gelen ismi Parisli doktor Heysem Menna, Batı pasaportlu bir Suriyeli iş adamının kendisine muhalifleri silahlandırma teklifi yaptığını ifşa etmişti. Yine daha sonra ABD elçisi Robert Ford kendisine “arkanda iki tabur asker olsaydı seni desteklerdik” diyecekti.⁴ Silahlı mücadele karşıtı Heysem Menna nihayet Suriye Demokratik Meclisi Eş Başkanı olacak ve PYD’nin özerklik ilanı dolayısıyla istifa edinceye kadar Suriye sathındaki en önemli silahlı güçlerden biri olan PYD ve YPG ile işbirliği içinde çalışacaktı.

Suriye’de sayıları oldukça az olan sosyalist eğilimli gruplar da genellikle silahlanmaya karşı çıkarak Esad ve tekfirci mezhepçi silahlı gruplar arasında bir üçüncü cephe politikası izlediklerini açıkladılar. Ne var ki bizzat bu grupların kendileri de, süreç ilerleyip silahlı çatışmaların, barışçıl kitle mücadelelerinin tümünden yerini almasının ardından pek çok üye ve destekçilerinin ya “bireysel” olarak silahlı mücadeleye katıldığını ya da yurt dışına göç etmek zorunda kaldıklarını belirtiyor.⁵

Bu açıdan bakıldığında silahlı mücadelenin hakim duruma gelmesi ve mezhepsel saflaşmaların giderek belirleyici hale geldiği bir iç savaşın kendisini göstermesiyle, Suriye’de Arap devriminin bir parçası olarak başlayan isyan devrime dönüşmeden yok olup gitmiştir. Yerini kanlı ve gerici bir iç savaşa bırakmıştır.

Suriye’de iç savaşın ilk evresi: ÖSO’nun yükselişi

Suriye’de iç savaşın ilk evresine Özgür Suriye Ordusu’nun (ÖSO) yükselişi damgasını vurmuştur. Kitle gösterilerinin yer yer silahla bastırılması ordunun içindeki gerilimin artmasına ve çatlakların derinleşmesine neden olmuştur.

26 Nisan 2011’de İstanbul’da yapılan ve Suriye için İstanbul Buluşması adı verilen toplantıda ve bir ay sonra 31 Mayıs’ta Antalya’daki konferansta bir araya

4 Fehim Taştekin, Suriye Yıkıl Git Diren Kal, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015 s.83

5 Devrimci Sol Akım’ın “Halkın Kurtuluşu Fraksiyonunun” kuruluş açıklaması <https://syriaforever.wordpress.com/2014/03/17/revolutionary-left-current-in-syria-establishment-of-the-peoples-liberation-faction-to-commemorate-the-third-anniversary-of-the-syrian-revolution/>

gelen muhalif gruplar hala rejimin barışçıl yollardan devrilmesinden ya da Suriye halkının demokratik mücadelesinin desteklenmesinden bahsediyorlardı. Toplantıların sonuç bildirgelerinde diplomatik ya da askeri herhangi bir dış müdahale çağrısı da bulunmuyordu.⁶ Ancak takip eden yaz ayları silahlı çatışmaların yoğunlaşmasına sahne oldu. Ordudan kaçan grupların bir araya gelmesi ile eski Suriye ordusu generallerinden Riyad El Esad’ın liderliğinde ÖSO, 29 Temmuz 2011’de kuruldu.

Ancak ÖSO ilk başta bir tepki hareketi olarak ortaya çıkmıştı. Bir siyasi programı olmadığı için askeri bir stratejisi de yoktu. Bu siyasi boşluk yine İstanbul’da dolduruldu. 23 Ağustos’ta kurulan Suriye Ulusal Konseyi (bundan sonra SUK), sözümona konseyin üyeleri Suriye’deki kitle hareketlerini de ÖSO’yu oluşturan askeri güçleri de temsil etmekten uzaktı. Başkanı, Fransa’da ikamet eden bir akademisyendi. Yüzü batı emperyalizmine dönük olan konseyin unsurlarını toparlayan, bir araya getiren ve şekillendiren başlıca unsur ise Türkiye ile birlikte Katar ve Suudi Arabistan’dı. Böylece Suriye’deki muhalifler için gerekli olan siyasi omurga, harici olarak oluşturulmuş oldu. SUK’un kuruluşunun ardından 9 Eylül’de, muhaliflerin çağrısını yaptığı Cuma gösterileri “Uluslararası Koruma Cuması” olarak ilan edildi. ÖSO, 27 Eylül’de resmen silahlı mücadeleye başladığını duyurdu. Daha sonra SUK, 2012 yılı başında ÖSO’yu resmen silahlı kanadı olarak tanıdı. Böylece, 15 Mart’ta Arap devriminin parçası olarak başlayan süreç adım adım sönümlenirken Suriye, devrimin başarısızlığının bedelini çok ağır ödeyeceği bir iç savaşa doğru sürüklenmekteydi.

2012 yılı ÖSO’nun yükseliş yılı oldu. ÖSO, Suudi ve Katar parası, Türkiye’nin himayesi ve emperyalizmin desteği ile silahlı mücadeleyi kendi çatısı altında birleştirdi. ÖSO, Esad’ı bir dizi cephede gerilettil. Bazı kurtarılmış bölgeler yarattı. Bu süreçte Esad’ın reform sözleri, diyalog çağrıları ve hatta af ilanları duvara çarpıp dönüyordu. Dışarıda aradığı desteği emperyalizmde ve bölgedeki işbirlikçi devletlerde bulan, Suriye içinde de elle tutulur bir askeri güce kavuşan ÖSO, bu çağrılarını birer zayıflık olarak görüp savaşı daha da tırmandırma yolunu seçti. ÖSO’daki kariyerist subaylar ve yabancı ülkelerde ikamet eden ve SUK’ta yer alan çoktan emperyalizme iltihak etmiş mülteci siyasetçiler için Suriye halkının geleceği değil kendilerine halkın kanı pahasına vaad edilen makamlar önemliydi.

2012 yılının Ağustos ayına gelindiğinde artık manzara büyük oranda netleşiyordu. Gelecek ise git gide kararıyordu. Biz Suriye’deki durumu bu aşamada şöyle teşhis ettik:

15 Mart 2011’de Suriye’de Deraa kentinden başlayıp ülkeye yayılan ayaklanma, Arap devrimi dalgasının sahici bir parçası idi, yani bir mülksüzler devrimi idi. Emperyalizm ve gerici bölgesel müttelikleri bu devrimi söndürmenin ilk yöntemi olarak Esad rejimini reforma itmeyi denedi. Ama rejim bu konuda isteksiz veya yeteneksiz olduğunu kanıtlayınca emperyalist ittifak bir burjuva muhalefet inşa etmeye girişti. Türkiye bu “imalat” sürecinde en büyük rolü üstlendi. Suriye Ulusal Konseyi’ni bes-

6 Taştekin, a.g.e, s.84

leme muhalefet olarak kurdurdu. Özgür Suriye Ordusu’nu, Suudi ve Katar parasıyla Hatay’da yoktan yarattı. Uluslararası imalat ürünü bu burjuva muhalefetinin yanı sıra, koalisyonun her bir unsuru kendine yakın güçlere özel destek verdi. Dolayısıyla bu güçler adım adım ülke içinde hâkim kuvvetler haline geldi.

Devrim, rejimle yenişemiyordu. Ne rejim devrimi durdurabiliyordu, ne devrim rejimi devirebiliyordu. İşte burjuva muhalefeti ve onun çeşitli unsurları bu pat durumunda bir üçüncü yol olarak gerçekçi görüldü. Halkın zaten güvenebileceği bir devrimci önderliği yoktu. Devrim daha ziyade “Yerel Koordinasyon Komiteleri” adı verilen geniş kendiliğinden örgütlenmeler üzerinden ilerliyordu. Binleriyle, on binleriyle öldürülen halk, adım adım “gerçekçi” çözümlere yanaşmaya başladı. Bugün emperyalizmin ve Arap gericiliğinin Tayyip Erdoğan’ın aktif desteğiyle yürüttüğü strateji meyvelerini vermişe benziyor: Suriye devrimi sahneden çekiliyor, yerini burjuva muhalefeti alıyor. Ama belki de savaş ağaları alıyor⁷

İkinci evre: Savaş ağaları dönemi ve selefiliğin, tekcirciliğin, mezhepciliğin yükselişi

İlk aşamada ABD emperyalizmi Suriye’de “muhalif” olarak adlandırdığı güçlere yaptığı yardımı silah harici insani yardımla sınırlı tutma politikası izledi. Ancak gelinen aşamada artık Suriye’de silahlı bir çözüm olanağı tamamen ortadan kalkmıştı. 30 Haziran 2012’de BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri (ABD), Britanya, Fransa, Rusya ve Çin) ile Irak, Türkiye, Katar dışişleri bakanlarıyla, AB ve BM temsilcilerinin katıldığı ilk Cenevre toplantısı iyi niyet açıklamalarından öte hiçbir somut karar almadan ve sahaya hiçbir ciddi etkisi olmadan dağılmıştı.

Esad’ı devirmek isteyenlerin muhalefeti silahlandırmak dışında Suriye’deki sürece müdahale olanağı yoktu. Ancak bu seçenek ister istemez ABD açısından en başından beri kaçındığı bir tehlikeyi yani silah yardımının sahadaki El Kaide ve türevi radikal unsurların eline geçmesini gündeme getirdi.

Sahaya askeri güçleriyle inmekten ısrarla kaçınan ABD için muhalefeti bölgesel müttefikler eliyle silahlandırmaktan başka bir yol olamazdı. Bu noktada ABD için her ne kadar Katar ve Suudi Arabistan birer müttefik statüsünde olsalar da Türkiye NATO üyesi bir müttefik olarak daha güvenilir ve istikrarlı bir alternatif olarak öne çıktı. Ancak ABD elini kirletmekten kaçındıkça, bölgesel müttefiklerine daha fazla özerk hareket edebilecekleri bir alan sunmak durumunda kaldı. Türkiye ve ABD’nin Suriye’de çıkarları en genel hatlarıyla örtüşüyor gözükse de sürecin başından itibaren her iki ülkenin politik yaklaşımlarında ve benimsedikleri önceliklerde önemli açılımlar mevcuttu. ABD, Suriye için -gerçekçi ya da değil- yüzü Batı’ya dönük daha kapsayıcı bir iktidar alternatifini tercih ederken, Türkiye’de AKP iktidarı tüm yatırımını Müslüman Kardeşler’in (İhvan) güçlenmesi ve Esad sonrası oluşacak yapıda İhvan’ın hakim güç konumunda olmasına yapmıştı.

⁷ Gerçek gazetesi, “Suriye: Rejim Çöküyor Yerine Ne Gelecek?”, 18.08.2012, <https://gercekgazetesi.net/akdeniz-dunya-devriminin-yeni-havzasi/suriye-rejim-cokuyor-yerine-ne-gelecek>

ABD, İhvan’ı ya da daha radikal Sünni İslamcı grupların hâkimiyetindeki bir Suriye’yi hem kendisi hem de İsrail’in çıkarları açısından tehlikeli görüyordu. Bu noktada Türkiye ve ABD arasındaki yöneliş farklılığı önce Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’ın SUK’tan desteklerini çektiklerini açıklamasına neden oldu. SUK, giderek daha fazla Türkiye’nin himayesine girmişti ve İhvan’ın aygıtına dönüşmüştü. ABD bundan hoşnut değildi, hatta bunu Clinton’un ağzından lisanı münasiple SUK’un temsil kabiliyetini sorgulayarak dile getiriyordu.⁸ Daha sonra yine ABD’nin inisiyatifiyle Doha’da yeni bir toplantı yapıldı ve Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDGUK) kuruldu.

Güya daha kapsayıcı bir çatı oluşturma iddiasıyla çıkılsa da Doha’nın esas manası ABD’nin tüm yumurtalarını Türkiye sepetine koymaktan kurtulma çabasıdır. SUK’un merkezi Hatay iken SMDGUK’un merkezi Kahire’dedir. Merkezin İhvan’ın Mursi aracılığıyla iktidarda olduğu Mısır’a taşınmış olması ABD’nin İhvan’a yönelik mesafesiyle tutarsızmış gibi görünse de aslında durum tam tersidir. SUK doğrudan bir Türkiye/Erdoğan imalatı iken SMDGUK’un üzerinde “Made in USA” yazmaktadır. SMDGUK aracılığıyla ABD, tehlikeli gördüğü İhvan üzerinde Türkiye aracılığıyla değil doğrudan etki etme olanağına kavuşmuştur. Nitekim ABD bu hamleyi yaparken İsrail de Gazze’ye yönelik kanlı bir saldırının düğmesine basmıştır. Saldırının hedefindeki Hamas, sonuçta İhvan’ın Filistin kolu niteliğindedir. Ancak bu saldırı karşısında Mursi, Hamas’ın yanında yer almak yerine Siyonist saldırı karşısında onun elini bağlayan bir konum almıştır. Mursi ve Erdoğan birlikte Siyonizm lehine arabuluculuğa soyunmuş, Hamas’ın saldırıya cevap vermesini engellemiştir.⁹

ABD diplomatik ve siyasi araçlarla, İsrail ise askeri yöntemlerle İhvan’ı hizaya çekmeye, özellikle Siyonizm karşıtı yönlerini törpülemeye yönelmiştir. Bu açıdan 14 Kasım 2012’de Hamas’ın askeri kanat liderlerinden Ahmet El Caberi’nin bir İsrail roketiyle katledilmesi son derece tipiktir. Zira İhvan hareketi içinde doğrudan İsrail ile savaştığı için Hamas, Hamas içinde de İran’la askeri dayanışma ilişkisi içindeki askeri kanat, Suriye’deki mezhep savaşına en mesafeli duran yapıları oluşturuyordu. Hamas’ın siyasi karargahı Suriye’deydi ve sene başında Esad bu karargahı boşaltmış, Genel Sekreter Halit Meşal başta olmak üzere Hamas liderlerini Suriye’den çıkartmıştı. Hamas’ın, İsrail’e karşı en önemli müttefiklerden biri olan Hizbullah ile arası da açılmaktaydı. Bu gelişmeler elbette ki Gazze’den ya da Batı Şeria’dan bakıldığında Kahire, Hatay ya da Doha’dan görüldüğü gibi görünmüyordu. Bu aşamada ortak düşman Siyonist İsrail’e karşı direnişin yükselmesi Suriye’deki mezhep savaşının karşısında başka bir çekim merkezi yaratabilirdi. El Cebari’nin katledilmesi bu politikaya vurulmuş ağır bir darbe ve açık bir mesajdı. Nitekim takip eden dönem Hamas ve Hizbullah arasındaki direniş bağının giderek zayıfladığı bir süreçte ilerledi. Hamas,

8 Bipartisan Policy Center, US-Turkish Cooperation, Toward a Post Assad Syria, <http://bipartisan-policy.org/wp-content/uploads/sites/default/files/BPC%20US-Turkey-Syria.pdf>

9 Gerçek gazetesi, “Suriye: ABD Erdoğan’a ‘sen yapamadın kenara çekil dedi” 07.12.2012 <http://gercekgazetesi.net/uluslararası/suriye-abd-erdogana-sen-yapamadın-kenara-çekil-dedi>

Hizbullah'ın Suriye'den çekilmesi gerektiğine dair açıklamalar yayınladı, İhvan'ın dini liderlerinden Yusuf El Karadavi'nin Allah'ın partisi manasına gelen Hizbullah'ı Hizbuşşeytan yani şeytanın partisi olarak adlandırması ise ipleri kopma noktasına getirecekti.¹⁰

ABD, bir yanda SMDGUK hamlesiyle Suriye'deki muhalefeti İslami radikalizmin ve özellikle de İhvan'ın hegemonyasından çıkartmaya çalışırken diğer yandan iç savaşın gelişim sürecinin kendisi ve İsrail aleyhinde sonuçlar doğurmaması için ister istemez mezhep kartını oynamış oluyordu. Suriye'de Batıcı ve laik bir burjuva muhalefetinin giderek hakim konuma gelmesinin sahada karşılığı yoktu. Öte yandan Suriye'de devrimin yenilgisi üzerinden oluşan savaş ağaları düzeni mezhepçilik için büyüüp serpileceği muazzam bir zemin oluşturuyordu.

Nitekim ABD'nin El Kaide bağlantılı El Nusra Cephesi'ni terör örgütleri listesine alması hem İhvan cephesinden hem SUK'tan tepki aldı. SUK Başkanı "demokrat aydın" George Sabra, El Nusra'nın Suriye Devrimi'nin bir parçası olduğunu savundu, Suriye'deki İhvan'ın Türkiye'de ikamet eden lideri Riyad el Şukfa, El Nusra'yı Esad'a karşı savaşan ve halkı koruyan bir grup olarak gördüklerini açıkladı. SMDGUK saflarında da El Nusra'nın terör listesine alınmasına yüksek sesle itirazlar yükseliyordu. Türkiye adına Erdoğan da bu koroya Batı'nın El Kaide'nin Suriye'deki varlığını abarttığını söyleyerek katılıyordu: "El Kaide'nin Suriye'de esamesi okunmaz. Muhalefet orda neticeye varsın orada El Kaide diye bir şey kalmaz."¹¹

Böylece ABD tarafından her ne kadar terör listesine alınmışsa da emperyalizm ve Siyonizm tarafından körüklenen mezhepçiliğin yarattığı ortamı kullanan El Nusra sahadaki gücünü giderek arttırdı. CIA ve MİT, Suriye'de ÖSO'ya bağlı grupların silahlandırılmasını ortak olarak Gaziantep üzerinden yürüttü. Gönderilen silahlarına Nusra ve türevlerine gitmemesi için bir özel mülakat sistemi bile oluşturulmuştu. Ne var ki bu yapının El Nusra terör listesine alınıncaya kadar silahlı gruplar arasında bir ayırım yapmadığı, daha sonrasında da kendini ılımlı muhalif olarak pazarlayan pek çok grubun elde ettikleri silahları derhal Suriye iç savaş pazarında satışa çıkardığı biliniyor. Nitekim ÖSO'nun, doğrudan El Nusra ile ortak operasyonlarda cephane paylaşımı yaptığı gibi Suudi Arabistan'dan gelen tanesi 5 bin dolar değerinde olan uçaksavarları 15 bin dolar veren El Nusra'ya satmakta olduğu da bizzat bir ÖSO yetkilisi tarafından *Daily Star* gazetesine açıklanmıştı.¹²

Bu koşullar altında selefi görüşe sahip, tekfirci ve mezhepçi örgütler hızla öne çıktılar ve "muhalifler" olarak adlandırılan çok renkli yelpazenin hakim rengi haline gelmeye başladılar. Halep, Hama ve Şam'da bir dizi intihar eylemi ile kendini duyuran El Nusra hızlı bir yükselişe geçti. El Kaide'nin Irak kolu olarak güç kazanan Irak İs-

10 <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/06/hamas-hezbollah-syria-iran-lebanon-palestinians.html>

11 Taştekin, a.g.e, s.219-220

12 a.g.e., s. 141.

lam Devleti daha sonra adını Irak Şam İslam Devleti (DAİŞ) olarak değiştirerek ve El Nusra dahil tüm sefeli grupları kendine biat etmeye zorlayarak sahneye giderek daha güçlü şekilde çıkacaktı. Bu örgütlerden daha önce Suriye sahnesinde boy gösteren bir başka sefeli ve mezhepçi örgüt Ahrar-üş Şam ise El Nusra ve DAİŞ’in yükselişine paralel olarak Suriye’de “ılımlı muhalet” mertebesine yükseldi. Bir yandan El Nusra’nın en önemli müttefiki konumunda olan Ahrar-üş Şam’ın pek çok kurucu ve yöneticisi de El Kaide kökenliydi. DAİŞ, El Nusra ile bağlarını koparttıktan sonra ciddi ölçüde zayıflayan El Nusra, Ahrar-üş Şam’dan büyük destek gördü.

El Nusra, El Kaide’nin Suriye kolu olarak ABD ile kanlı bıçaklı “küresel cihad”ın bir parçasıydı. DAİŞ ise hâkimiyeti altına aldığı bölgelerde devletleşme yoluna gitmekte ve dahası bu devletleşmeyi Irak ve Suriye’nin petrol bölgelerinde gerçekleştirmekteydi. Bu örgüt zaman içinde Türkiye ve Katar’ın bölgedeki başlıca vekili konumuna yükselmiş ve El Nusra’ya verilen desteğin de aktarma kayışı rolünü üstlenmiştir.¹³

Sonuçta Erdoğan’ın “muhalet başarılı olursa El Kaide’nin esamesi okunmaz” sözünün tersine sefeli, tekfirci ve mezhepçi örgütler adım adım yükselmiş, Türkiye’nin üzerine yatırım yaptığı İhvan başta olmak üzere “ılımlı muhalif” grupların esamesi okunmamaya başlamıştır.

İkinci evreyi sona erdiren iki önemli dönüm noktası: Hizbullah’ın sahneye çıkışı ve Guta katliamı

Suriye iç savaşı giderek mezhepsel bir karaktere büründükçe ve sefeli, tekfirci, mezhepçi örgütlerin ağırlığı arttıkça bu durum karşı tarafta da konsolide edici bir etki yarattı. O ana kadar Suriye’de Esad iktidarına siyasi destek sunan Lübnan Hizbullah’ı 2013 yılının ilk aylarından itibaren adım adım silahlı direnişte yer almaya başladı. Suriye’de halk isyanının başladığı ilk dönemde Hizbullah lideri Hasan Nasrallah muhaletin Filistin politikasının olmamasını eleştiriyor ama açıktan düşmanlık gütmüyordu. Ne var ki zaman içinde yükselen tekfirci ve mezhepçi saldırganlık, Hizbullah’ın Alevi ve Şii Arapların meşru müdafaa zeminine yaslanarak Suriye sahnesinde boy göstermesinin yolunu açtı. Hizbullah iç savaşın ilk evresinde çatışmalara sadece Lübnan sınırında ve daha çok savunma konumunda katılıyordu. Hizbullah ile ÖSO çatısı altında toplanmış sefeli gruplar arasında Suriye sahasındaki ilk çatışmalar 2013 Şubat ayında gerçekleşti. Bir süre boyunca Hizbullah’ın hangi ölçüde Suriye iç savaşına müdahil olduğu tartışılırken 30 Nisan’da Hasan Nasrallah bir konuşma yaptı ve “Suriye’nin ABD, İsrail ve tekfircilerin eline düşmesine izin vermeyeceklerini” açıkladı. 2000’de İsrail’i Lübnan’dan kovan, 2006’da İsrail’i dize getiren, son derece tecrübeli ve iyi silahlanmış bir gerilla gücü olan Hizbullah, Suriye iç savaşında nasıl oyun değiştirici bir güç olduğunu Mayıs ayında Lübnan sınırındaki Kuseyr kasabasını tekfirci mezhepçi güçlerden temizleyerek gösterdi. Hizbullah 15-20 kişilik timlerle tekfircilere önemli darbeler vuruyor, ele geçirdiği bölgeleri daha sonra Suriye ordusuna terk ediyordu.

13 Fehim Taştekim, Karanlık Çöktüğünde, İstanbul: Doğan Kitap, 2016, s.164

Hizbullah, Lübnan sınırını büyük ölçüde kontrol altına alarak hem savaşın Lübnan'a girişini engelledi hem de Suriye'deki mezhepçi örgütlerin önemli bir ikmal kaynağını da kesmiş oldu.

Hizbullah'ın sahneye çıkışının bir dönemeç noktası olmasının başlıca sebebi, ÖSO'nun ilk evrede gösterdiği başarısızlığın açıkça mezhepçi motivasyonlarla hareket eden örgütlerle ikame edilmesi yönündeki politikayı çöktürmesidir. Bu örgütler ilk etapta muhalefetin en diri unsurlarını kendi saflarına çekmiş ve sahada bir ivme kazanmış görünse de karşısındaki cepheyi de derlenip toparlanmaya iterek ve Suriye ordusunun sahip olmadığı pek çok özelliği bünyesinde barındıran Hizbullah gibi bir gücü sahneye çekerek Suriye'de iktidarın hem askeri hem de siyasi olarak güçlü bir dayanak elde etmesini sağlamıştır. Zira Hizbullah sadece gerillalarıyla değil İsrail'i dize getirmesinden kaynaklanan ve Arap dünyasında izleri kolay kolay silinmeyecek prestijiyile sahaya inmiştir.

Sahadaki örgütler Hizbullah karşısında gerilerken, Suriye ordusu da Humus ve Şam'da ilerleme kaydederken, İsrail devreye girdi. İsrail, Suriye'nin sahada kimyasal silahlar kullandığını ve bu silahların Hizbullah'ın eline geçmekte olduğunu iddia etmeye başladı. Bu hamlesiyle İsrail Suriye ve Hizbullah üzerinde baskıyı arttırmayı hedefliyor, en kötü durumda da kendi askeri müdahalesine zemin oluşturmaya çalışıyordu. Nitekim bu gerekçe ile İsrail, Suriye'deki belli hedeflere ara ara düzenlediği hava saldırılarını sıklaştırdı.

Ancak kimyasal saldırı iddiaları bu aşamada, ABD'yi de işin içine katacak bir dış müdahale için gerekli etkiyi uyandırmadı. Ağustos ayında Doğu Guta'da gerçekleşen kimyasal silah saldırısı ve katliam ise tam tersine Suriye'yi bir emperyalist müdahalenin eşiğine getirdi. ABD, bu saldırıyı kırmızı çizgilerin aşılması olarak yorumluyor, Türkiye, Katar, Suudi Arabistan korosu da hep bir ağızdan müdahale için tempo tutuyordu. Guta katliamı ile ilgili bilgiler ilk aşamadan itibaren kesin olmaktan uzaktı. Verilen ölü sayıları gerçekleri yansıtmaktan çok sayıyı verenin dış müdahaleye ne kadar sıcak bakıp bakmadığının ölçüsü gibiydi. Kimyasal katliamda Fransa 281, Britanya 350, Sınır tanımayan doktorlar 355, İnsan Hakları Gözlemevi 502, Devrim Genel Konseyi 635, Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Koalisyonu 1300, ABD 1429, ÖSO ise 1729 kişinin öldüğünü açıkladı.¹⁴

ABD açısından Suriye'ye müdahale seçenekleri masaya kondu. ABD askerinin sahaya inmesi, meşhur ifadeyle "botların yere değmesi" henüz gündemde değildi. Ancak bir cezalandırma hamlesi ile rejimi yıkmayı hedefleyen kapsamlı bir saldırı arasında kalan olasılıklar değerlendiriliyordu. Saldırının dozu düştükçe risk azalmakta ancak Suriye'de Esad lehine değişen dengeleri düzeltme beklentisi de zayıflamaktaydı. Saldırının boyutları arttığında ise savaşın bölgeselleşmesi, Esad'ın, İsrail ve ABD çıkarlarına doğrudan yönelmesi, İran'ın ve bir ölçüde de Rusya'nın öngörülemeyecek tepkileri söz konusuydu. Ancak bu tür tepkileri tetiklemeyecek bir orta yol bulunsa dahi müdahalenin Suriye sahasındaki kazananı her durumda El

¹⁴ Taştekin, Suriye Yıkıl Git, Diren Kal, s. 262

Nusra ve sahneye hızlı bir giriş yapan DAİŞ başta olmak üzere selefi, tekfirci ve mezhepçi gruplar olacaktı. El Kaide ile aynı cephede savaşmak ABD kamuoyuna zor anlatılacak bir şeydi. Bu örgütlerin kontrolsüz bir güç elde etmesinin askeri sonuçları da öngörülemiyordu.

Bu koşullar altında Obama, yapacağı saldırıya iç kamuoyunda siyasi meşruiyet kazandırmak için kongreden karar çıkarma yoluna gitti. Ama ABD kongresini ikna etmekte zorlandı. Britanya başta olmak üzere diğer Batılı emperyalist güçler de olası bir müdahale için isteksizlik göstermeye başladı. Aslında tüm bunların altında ABD emperyalizminin, dünya kamuoyu önünde Esad’ı suçlayan açık söylemlerine rağmen kimyasal saldırının kimin tarafından gerçekleştirildiğine emin olamaması yatıyordu. Nitekim BM denetçilerinin incelemeleri kuşku arttırıcı nitelikte oldu. Suriye’nin ve onu destekleyen güçlerin temel tezi, Suriye ordusunun böyle bir saldırı yapmasının mantıksız olduğu yönündeydi. Bu savunmanın tek başına geçerli olması söz konusu olamazdı elbette. Ancak bu tezler BM denetçilerinin Guta’ya atılan kimyasal füzelerin en fazla 2 kilometre öteden ateşlendiğini ve bu füzelerin Suriye ordusunun hâkimiyet alanından atılmış olmasının imkânsız olduğunu açıklamasıyla bir anda güçlü bir dayanağa kavuştu. Ardından başta El Nusra olmak üzere “muhalif” grupların kimyasal silahlara erişimi olduğu yönündeki bilgiler okları dış müdahaleyi kışkırtmaktan çıkarı olan tekfirci ve mezhepçi grupların üzerine çevirdi.

Ancak ABD bu gruplara yönelik hiçbir zaman tam bir güven içinde olmamıştı. Guta katliamına ABD’nin Suriye iç savaşındaki yakın müttefikleri Türkiye ve Suudi Arabistan’ın da kimyasal saldırıda parmağı olduğu şüphesi, ABD’nin Suriye’de izlediği politikayı ciddi şekilde gözden geçirmesini gerektirecekti. Saldırının olduğu bölgede Suudi Arabistan’ın himayesindeki Liva El İslam adlı selefi tekfirci mezhepçi örgüt hakimdi. Türkiye’de ise daha bir kaç ay önce Mayıs ayında Adana’da bir grup “muhalif” 2 kilogram sarin gazıyla yakalanmıştı.

Katliamdan 8 ay sonra Pulitzer ödüllü gazeteci Seymour Hersh’in yayınladığı bir makale o dönemde Obama yönetiminin önüne gelen çok ciddi iddialar olduğunu gösterdi. Hersh’e göre saldırı sadece El Nusra ve müttefikleri tarafından gerçekleştirilmemişti, aynı zamanda Tayyip Erdoğan’ın bilgisi dahilinde, MİT ve jandarmanın desteğiyle gerçekleşmişti. Hersh, ayrıca Obama ve Erdoğan arasındaki bir görüşmede, ABD’nin kırmızı çizgisinin geçildiğini söyleyen Erdoğan’a Obama’nın görüşmede yer alan MİT müsteşarı Hakan Fidan’ı işaret ederek “biz de sizin Suriye’deki radikallerle neler yaptığımızı biliyoruz” diyerek cevap verdiğini de iddia etti. Aynı makalede ABD istihbaratının Obama yönetimini, Türkiye’nin bir dış müdahaleyi tetiklemek istediği konusunda ve hem Türkiye’de hem Suudi Arabistan’da sarin gazı yapımında kullanılan kimyasallara erişmeye çalışan unsurlar olduğu konusunda uyardığını yazdı.¹⁵

ABD yönetimi Hersh’in iddialarını hiçbir zaman doğrulamadı. Ancak ABD’nin Guta saldırısının ardından gerçekleştirdiği siyasi hamlelere baktığımızda ABD’nin

15 Seymour Hersh, “The Red Line the Rat Line”, <https://www.lrb.co.uk/v36/n08/seymour-m-hersh/the-red-line-and-the-rat-line>

gerek kimyasal krizin yürütülmesindeki tutumu gerek genel Suriye politikasına ilişkin tavrındaki değişiklikler, Hersh'in iddialarıyla tutarlı görünmektedir.

ABD, Esad'ın kimyasal silah kullandığına dair kamuoyu önünde net konuşsa da Kerry'nin Suriye'nin kimyasal silahlarını iki hafta içinde tasfiye etmesini şart koşmasıyla ani bir manevra yapmıştır. Rusya derhal bu manevraya karşılık vermiş ve araya girerek Suriye'nin Birleşmiş Milletler gözetiminde kimyasal silah stokunu tasfiye etmesine yönelik süreci başlatmıştır. Obama hem müttefiklerinin ve onların sahadaki uzantılarının provokasyonu ile sonu belirsiz bir sürece girmekten kaçınmış hem de olası bir saldırı ile elde edilecek siyasi sonucu diplomatik yollarla elde ettiğini söyleyerek ABD'nin kırmızı çizgilerini görünürde korumuştur.

Emperyalizmin bu aşamada benimsediği yeni politikanın ana hatları şöyle özetlenebilir: Sahadaki selefî, tekkirici ve mezhepçi gruplara güvensizlik, Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan gibi bölgesel müttefiklere endeksli bir Suriye politikasından kaçınmak, Esad'ı devirmeye öncelik veren bir çizgiden uzaklaşmak, Esad'lı geçiş sürecini benimsemek ve stratejik çıkarları çatışmakla birlikte daha öngörülebilir diplomatik ilişkiler kurulabilen Rusya ile daha fazla diyalog zemini kurmak... Guta saldırısının ardından ABD'nin Suriye politikasına işte bu yaklaşımlar damgasını vurmaya başlamıştır.

Suriye iç savaşının ikinci evresinin sonunu ilan eden sembolik olay ise İkinci Cenevre Konferansı oldu. İkinci Cenevre Konferansı, Suriye'de çözüm açısından somut hiçbir sonuç getirmedir. İlki gibi akim kaldı. Ancak birinci konferansta Esad rejiminin değişmesini öngören geçiş hükümetinin yerini Cenevre II'de geçiş sürecinde Esad'ın varlığını öngören yeni bir yaklaşım alıyordu. Bunun Esad açısından apaçık bir kazanım olduğu ortadaydı. Nitekim Cenevre II aleyhindeki sesler de esas olarak Esad karşıtı cepheden yükselmekteydi. Cenevre II ayrıca Rusya'yı da siyasi ve diplomatik açıdan çok daha etkin bir biçimde sürece dahil etmişti.

Üçüncü evre: DAİŞ'le savaş, Esad'lı geçiş, bölünmüş Suriye

DAİŞ'in Suriye'de sahneye çıkması ve giderek güçlenmesi iç savaşın gidişatında bir dönüm noktasını oluşturdu. DAİŞ diğer tekkirici ve mezhepçi örgütlerden farklı olarak faaliyet alanını Irak ile (Lübnan'ı da içine alacak şekilde) büyük Suriye olarak belirlemiştir. Örgütün hedefi ise bu topraklarda bir İslam Devleti kurmaktır. DAİŞ'in devletleşme perspektifi ve hilafet iddiası ideolojik bir ambalaj içerisine saklanan bir askeri ve siyasi stratejidir.¹⁶

Bu strateji ile DAİŞ, petrol bölgelerini ele geçirerek, Körfez, Suudi ya da emperyalist yardıma bağımlılığı azaltmıştır, haraç kesmekten vergi toplama seviyesine geçmiş, ayda 8 milyon dolara yakın bir vergi gelirine kavuşmuştur. Dışarıdan gelen silah yardımının ve sahada ganimet olarak elde ettiği silahların yanına işgal ettiği bölgelerin endüstriyel kapasitesini kullanarak kendi ürettiği silahları eklemiştir; en

16 Gerçek gazetesi, "Irak ve Şam İslam Devleti Nedir?", <http://gercekgazetesi.net/uluslararasi/irak-ve-sam-islam-devleti-isid-nedir>

önemlisi de devletleşmiş bir yapı ve hilafet iddiası ile hem selefi, tekfirici ve mezhepçi örgütlerden önemli ölçüde militanı kendisine devşirmiş, hâkimiyet altında tuttuğu bölgelerde bu örgütlere karşı savaşımında kendince bir meşruiyet zemini oluşturmuş, hem de uluslararası militan akımını çok daha yoğun bir şekilde kendi bölgesine yöneltme şansına sahip olmuştur. Libya’da, Afganistan’da etkisini arttırmış, Nijerya’nın kuzeyinde geniş bir alanı kontrol eden Boko Haram DAİŞ’e biat etmiştir. Dünya çapında selefi çevrelerde yarattığı etki ile Fransa, İngiltere, Belçika gibi pek çok emperyalist metropolde eylem yapabilecek kapasiteyi elde etmiş, sadece Suriye sahasında değil bu yönüyle de El Kaide’nin önüne geçmiştir. Bu strateji ayrıca benimsediği dini ve siyasi ideoloji ne kadar sert görünürse görünsün DAİŞ’e yerel aşiretlerle ve eski Baas unsurlarıyla alabildiğine pragmatik ittifak ilişkileri geliştirme olanağı vermiştir. Bu selefi pragmatizm belki de DAİŞ’in atılımında ve başta Musul’un ele geçirilmesi olmak üzere Irak’ta elde ettiği mevzilerde belirleyici rol oynamıştır. DAİŞ’in sahada uyguladığı vahşet ve bu vahşetin alabildiğine sofistike ve profesyonel yöntemlerle propagandasını yapması çok vurgulanmaktadır. Bu propaganda savaşının önemi yadsınamaz. Ancak DAİŞ’i diğer örgütler içinde öne çıkaran propaganda değil sözünü ettiğimiz siyasi ve askeri stratejidir.

DAİŞ, hamlesine iç savaşın ikinci evresinde El Nusra ve müttefiki seleflerin eline geçmiş bölgelerde kendi hâkimiyetini tesis ederek başladı. Öncelikle Suriye’nin petrol bölgesi Deyrizzor’da hâkimiyet sağladı, sonra Rakka’ya yürüdü. Bu bölgelerde adım adım rakip örgütleri tamamen yok etti ya da kendine bağladı. Daha sonra yine aynı şekilde Türkiye sınırındaki Cerablus, El Rai ve Tel Abyad’da hâkimiyet sağladı. Deyrizzor’la petrolü kontrolüne alan DAİŞ, Rakka ile kendine siyasi bir merkez, bir başkent buluyor, Türkiye sınırına ulaşarak da buradan dünyaya açılma fırsatına kavuşuyordu. Bu aşamaya kadar DAİŞ, emperyalistlerden ciddi bir karşı çıkış görmedi. Ta ki DAİŞ yeniden Irak’a yönelip Musul’a saldırıncaya kadar. DAİŞ, serüvenine Irak İslam Devleti olarak başlamışsa da 2014 yılına kadar esas mevzilerini Suriye sınırları içinde elde etmişti. 2014 yılının başında hem Irak Sünnilerinin kalesi konumunda olan hem de Bağdat’a giden yolda stratejik öneme haiz olan Felluce DAİŞ’in eline geçti. 10 Haziran’da da Musul’u ele geçirdi. Peşi sıra Beyci ve Tikrit de kolayca DAİŞ kontrolüne geçti.

Böylece emperyalizm açısından ne kadar tehlikeli ve kontrol dışı olsa da “düşmanının düşmanı” konumunda olan DAİŞ bir anda ABD’nin korumaya çalıştığı Irak statükosunu kökünden sarsan bir yapı olarak yükselmiş oldu. Haliyle ABD, DAİŞ’e karşı bir koalisyon kurarak, askeri olarak DAİŞ’le mücadele etmeye bu aşamadan sonra karar verdi. ABD hegemonyasında 40’a yakın üye ile başlayan zaman içinde üye sayısı 60 ülkeye kadar çıkan bir DAİŞ karşıtı koalisyon kuruldu ve 2014 Ağustos ayında DAİŞ’e yönelik hava saldırıları başladı. DAİŞ karşıtı koalisyonda Rusya, İran ve Suriye yer almadı. Buna karşılık koalisyonun Paris’te yapılan ilk toplantısında Fransa Cumhurbaşkanı Hollande, Suriye’deki ılımlı muhaliflere çağrılarda bulunuyor, DAİŞ’e büyüyüp serptiği ortamı sağlayan doğrudan ya da dolaylı siyasi ve mali destek sunan Katar, Suudi Arabistan ve Türkiye koa-

lisyona içinde yer alıyordu. Yani aslında ortada gerçek anlamda bir DAİŞ karşıtı koalisyon yoktu. Kurulan yapının başat askeri gücü ABD'ydı. Siyasi amacı ise öncelikle ABD'nin bölgesel müttefiki Sünni eksen ülkelerinin DAİŞ'e verdiği desteği kesmekti. Bununla birlikte artık DAİŞ'e karşı savaş, Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar için olmasa da emperyalist güçler açısından Suriye ve Irak politikasının başat gündemlerinden biri haline geliyordu.

ABD öncülüğündeki koalisyonun hava saldırıları istenen etkiyi hiçbir zaman yaratmadı. Ama vekillerle yürütülen savaşın tıkandığı bir aşamada, asilleri sahaya indiren süreci başlatması açısından son derece önemli bir dönüm noktasını oluşturdu. Artık Suriye adım adım ufukta beliren bir dünya savaşı olasılığının ilk provalarının yapıldığı bir sahneye dönüşmekteydi:

Olan oldu, ABD'den sonra hemen hemen aynı anda Fransa ve Rusya da Suriye iç savaşına askeri olarak dâhil oldu. Şimdi, biraz mizahi bir dille söylersek, dünya çapındaki yaklaşık 200 devletin 65'i Suriye'nin 185 bin kilometre karelik toprağında savaşıyor! ABD'nin kurmuş olduğu koalisyonun 62 üyesi (bunun içinde Türkiye de var artık), Suriye'nin kendisi, gizli olarak Suriye'ye destek veren İran, şimdi de fiilen Rusya. Buna bir savaş ağalığını ekleyin: Kendine "Halife" adını veren DAİŞ lideri Ebu Bekir el Bağdadi'nin barbar siyasi birimi. Bir de kendi ordusu olan bir örgütü hesaba katın: Lübnan Hizbullah'ı. Savaştan hemen önce nüfusu 23 milyon olan ülkede neredeyse bütün dünya cirit atıyor!¹⁷

Üçüncü evrenin dönüm noktaları: Kobani savaşı

Sahada savaşın bir kara gücünün stratejik eksikliği ABD'nin Suriye politikasının zayıf halkası olmaya devam ediyordu. ABD, iç savaşın önceki evrelerinde denenilen ve başarılı olmayan eğit-donat projesini yeniden devreye soktu. Obama, kongreden bu proje için 500 milyon dolarlık yüklü bir fon bulmuştu. Ancak bu fonun kimlerin eğitip donatılmasına harcanacağı büyük bir sorun olmaya devam ediyordu. ÖSO çoktan eriyip gitmiş, kalanların en ılımlıları bile eğitip donatılabilecek ama başıboş şekilde Suriye'ye salınamayacak örgütlerden oluşuyordu. Eğitip donatılanlar Suriye'ye girer girmez ya imha ediliyor, ya esir alınıyor ya da doğrudan gidip Nusra'ya katılıyorlardı.

Türkiye, DAİŞ'e karşı mücadelede hiçbir zaman etkin bir rol oynamaya istekli olmadı. DAİŞ'in Musul'u ele geçirmesi ve Türkiye konsolosluğunu basıp içerdekileri rehin alması bile AKP iktidarında DAİŞ'e karşı bir motivasyon yaratmadı. Konsolosluktakiler DAİŞ'in elinde rehin tutulurken Davutoğlu hala çıkıp DAİŞ'i öfkeli gençlerden oluşan "terörize" (terörist değil) bir grup olarak tanımlayabiliyordu. Erdoğan'ın, Kobani için büyük infial uyandıran "düştü düşecek" açıklaması, Türkiye hükümeti için DAİŞ'e karşı savaşın bir öncelik olmak bir yana, Rojava'daki PYD hâkimiyetine karşı bu örgütün taktiksel bir müttefik olarak görüldüğüne

¹⁷ Sungur Savran, "Putin'in Hamlesi Erdoğan'ın önünü kesmek için", <http://gercekgazetesi.net/gundemdekiler/putinin-hamlesi-erdoganin-onunu-kesmek-icin>

işaret etmekteydi. Nitekim Tel Abyad’ın YPG tarafından ele geçirilmesinin ardından, DAİŞ derhal Kobani’ye saldırmış ve bu saldırıda Türkiye sınırının kullanıldığına dair ciddi iddialar gündeme gelmişti.

PYD ve YPG, bölgede bir savunma savaşı yürütüyordu. Rojava halkı, bu savaşımı DAİŞ katliamlarına karşı bir nefsi müdafaa olarak gördü, destekledi, bu savaşa katıldı. Herhangi bir dış motivasyon, para desteği, siyasi beklenti vb. değil işte bu motivasyon etkin ve güçlü bir askeri gücün oluşmasını olanaklı kıldı. YPG’nin en önemli stratejik güçlerinden biri de kadın savaşçılardan oluşan YPJ idi. Tekfirci ve mezhepçi yapıların elinde bir cehenneme dönen Suriye’de, Rojava kadınlar için büyük bir uyanışın merkezi oldu. Bu uyanışta hiç şüphesiz ki Kürt hareketinin yıllara yayılan kadın mücadelesi pratiği belirleyiciydi. Kadınların rolü PYD ve YPG’nin tüm dünyada prestijini arttıran en önemli unsurlardan biriydi. Kadınların seferberliği aynı zamanda askeri açıdan da Suriye sahasında hiçbir güçte olmayan bir avantajdı.

Tüm gelişmeler ABD’yi sahada DAİŞ’e karşı en etkin savaşımı yürüten PYD’nin silahlı kolu YPG ile işbirliği yapmaya yöneltti. Ancak ABD açısından bu yöneliş de epey bir tehlike barındırıyordu. PYD’nin içinden geldiği gelenek uzun yıllardır artık ABD’ye düşmanlık gütmüyor olsa da Barzani gibi ABD muhibi bir oluşum da değildi. Dahası PYD, bölgedeki NATO gücü Türkiye ile savaşan PKK ile sıkı bir ilişki içerisindeydi. PYD, ABD çizgisine çekilse bile Türkiye ile yaşanacak gerilimler her zaman ayağa dolanabilirdi.

ABD’nin PYD ve YPG ile birlikte hareket etmeye yönelmesinde dönüm noktası elbette ki DAİŞ’in Kobani kuşatması oldu. ABD, Kobani’nin düştü düşecek hale gelmesine kadar bekledi. ABD muhibi Barzani peşmergesi de Rojava’daki rakibi PYD’nin zayıflamasını bekledi. Kürt halkı 6-12 Ekim arasında sınırın Türkiye tarafında Kobani’nin düşmesini engellemek için büyük bir isyana girişti. Bu isyan Türkiye’nin politikasını yumuşatmasına neden oldu. ABD de Kürt halkının kurtarıcısı rolüne girmek için durumu fırsat bildi. Kobani kurtuldu. Kürt halkı bir zafer kazandı. Ancak bu zaferin bedeli Kürt halkına ödetilecekti. PYD önderliği ABD’ye karşı temkinli olacak yerde, koalisyonla kurdukları ilişkiyi, stratejik seviyede görmeye başladı hatta bunu bir politik propaganda malzemesi olarak değerlendirdi. ABD’den bağımsızlaşmak yerine giderek onun kolu kanadı altına giren bir çizgi izledi.

ABD, Kobani’nin kurtarılmasının ardından giderek PYD ve YPG ile ilişkilerini geliştirdi. Kürt halkına Kobani’nin diyetini PYD’yi siyasi hâkimiyeti altına alarak ödetti. Rojava’da tüm kazanımlar PYD’nin Esad ve muhalefet karşısında bir üçüncü yol izleme politikasının sonucunda elde edilmişti. PYD, ABD’nin siyasi etkisi altına girdikçe kendisine büyük kazanımlar getiren siyasi manevra alanını da kaybetti.

Bu durumun çarpıcı bir örneğini ABD’nin Tomahawk füzeleriyle Suriye hava sahasını vurmasının ardından gördük. PYD lideri Salih Müslim saldırının ardından *Amerika’nın Sesi*’ne bir açıklama yaparak şunları söyledi:

“Ümit ediyorum ki bu sadece Suriye rejimiyle sınırlı kalmaz ve sivilleri kendisine hedef alıp kimyasal silah kullanan diğer taraflardan da hesap sorulur. İnanıyorum

ki bu saldırı olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır, çünkü siyasi çözüme inanmayanlar doğru yola geri dönecek ve savaşın devamlılığının sonuç vermeyeceğini anlayacaklar. Amerika doğrudan bu meselenin içinde yer alıyor ve sessiz kalmaz.” Salih Müslim’in ABD’ye verdiği bu açık çekin PYD açısından mantıklı hiçbir açıklaması yoktur. Minbiç ve Afrin’de Rus askerleri ve Suriye ordusu ile yakın bir işbirliği başlamışken, Afrin ve Kobani kantonları fiilen Suriye ordusunun kontrolünü sağladığı bölge üzerinden birleşmişken PYD liderinin ABD’nin Suriye’ye saldırmasını alkışlaması Rusya ve Suriye ile ilişkileri ciddi şekilde sarsmaktan başka sonuç doğurmaz.

Salih Müslim ve PYD ne bunu göremeyecek kadar saftır ne de bu ölçüde ABD hayranıdır. Ancak Rojava’da ABD ile kurulan ittifakın, ABD’nin bölgeye stratejik biçimde yerleşmesiyle sonuçlanması PYD’yi bağımsız siyaset izlemekten alıkoymaktadır. Salih Müslim bu mantıksız açıklamayı bu yüzden yapmak zorunda kalmıştır.

PYD önderliği ve genel olarak Kürt hareketi ABD ile yan yana yürüyerek Rojava’daki kazanımlarını koruyup geliştirdiklerini düşünürken, ABD açısından mesele, Suriye rejimini devirmenin öncelik olmaktan çıktığı üçüncü evrede Rojava’yı kendisi için istikrarlı bir üsse dönüştürmektir.

Üçüncü evrenin dönüm noktaları: Rusya’nın hamlesi ve Halep muharebesi

DAİŞ’e karşı savaşın belirleyici hale geldiği üçüncü evre Rusya’nın Suriye sahasına askeri olarak inmesine uygun koşulları da yarattı. Rusya, Suriye hükümetinin yasal çağrısıyla Suriye’de bulunmanın avantajını sonuna kadar kullandı. Sovyetlerden kalma Tartus üssüne ek yeni üsler açarak askeri gücünü tahkim etti. Tahkimatını belirli bir seviyeye ulaştıran Rusya, 7 Ekim 2015’te Hazar üzerinden 1500 km. mesafedeki 11 hedefe 26 güdümlü füze göndererek adeta bir şovla sahne kendini gösterdi. Ardından Rus hava desteği sayesinde Suriye ordusu ilerleme üstüne ilerleme kaydetmeye devam etti. Rusya’nın hava operasyonlarının büyük çoğunluğu Suriye ordusunun ilerleme kaydettiği bölgelerde yoğunlaşıyordu ve bu bölgelerde esas olarak DAİŞ etkin değildi. Bu durum Rusya’nın ÖSO’yu ve ılımlı muhalefeti vurduğu yönünde ciddi şekilde eleştirilmesine neden oldu. Ancak Rusya’nın bu eleştirileri savuşturması kolay oldu. Rusya, füze şovunu yapmadan önce Lavrov’un ağzından ÖSO’yu terör örgütü olarak görmediğini açıklamıştı. Hatta daha sonra daha da ileri giderek ABD tarafından desteklenen ÖSO güçlerine DAİŞ’e karşı hava desteği verebileceğini bile söyledi.¹⁸

Zaten daha sonra da Rusya hiçbir zaman ÖSO’yu vurduğunu kabul etmedi. Gerçekten de Rusya’nın saldırıları başta El Nusra olmak üzere onunla ittifak halindeki değişik selevi, tekkirici ve mezhepçi grupları hedef alıyordu. Bu gruplar kendilerini

¹⁸ BBC, “Syria War: Russia is ready to assist FSA rebels,” <http://www.bbc.com/news/world-europe-34627441>

ÖSO’cu gibi gösterecekler de Rusya’yı eleştirenler durum ortadayken hiçbir zaman “ÖSO vuruluyor” iddiasına ısrar edip ileri gidemediler. Rusya da sahada olmayan bir örgüte meşruiyet atfederek hem kendisini siyasi çözüm masasının sınırları içinde tutmayı hem de Suriye ordusunun karşısındaki güçlere karşı yoğun ateş gücü kullanmayı başardı.

Rusya’nın bu hamlesine tek ciddi cevap Hatay sınırında Rus SU-24 uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi oldu. Bugünlerde bu olay tamamen Gülen cemaatine mensup subayların üstüne yıkılmış gözükse de olayın yaşandığı dönemde her şey çok berrak şekilde görülebiliyordu:

Türkiye hükümeti uçağın düşürülmesini sınır ihlaline bağlıyor. Ama diplomasi-nin d’sini uygulamayı bilmedikleri için hemen ardından meselenin bu olmadığını itiraf ediyor.

Tayyip Erdoğan şöyle diyor: “...bölge DAEŞ terör örgütünün olduğu bölge değildir. Kimse kimseyi kandırmasın. Orada sadece Bayırbucak Türkmenleri vardır, soydaşlarımız vardır, akrabalarımız vardır ve DAEŞ terör örgütünü vuruyoruz diyerek orada Bayırbucak Türkmenleri vurulmaktadır.” Davutoğlu daha da ileri gidiyor: “Bayırbucak Türkmenlerine, Halep Araplarına ya da Azaz’daki Araplara, Kürtlere, Türkmenlere ateş yağdıran kim olursa olsun, ister Suriye rejimi ister terör örgütleri isterse dışarıdan müdahale eden unsurlar, onlara karşı da mesajımız açıktır.” Niye daha ileri gidiyor? “Tekrar düşürürüz” diyor! **Demek ki mesele sınır ihlali meselesi değil Türkmen’lerin korunmasıdır.** Peki, Suriye ordusu, Rus bombardımanı desteğinde “soydaşlarımızı” durup dururken mi bombalıyor? Mesela Nusaybin’de (Nusebîn) olduğu gibi sobasının külünü dökmek için kapı önüne çıkmış bir anayı mı katletmek için orada? Hayır, Türkiye Türkmenleri silahlandırıp kendine bağlı bir vekâleten savaş gücü kurmuş olduğu için ortada bir askeri hedef vardır. İç savaş devam ediyor. Yaşanan budur. Sen önce elalemin topraklarında silahlı güç oluştur, ona yok Yavuz Sultan Selim Tugayı, yok Sultan Murat Tugayı diye Osmanlı özentisi adlar koy, ondan sonra da bu askeri gücü bombalayamazsınız de!¹⁹

Gerçek gazetesi sitesinde yayınlanan bu satırlar meseleyi gayet açık ortaya koyuyor. Rus uçağının düşürülmesi Türkiye’nin Suriye’ye vekiller aracılığıyla müdahil olmakta olduğu son kapının da kapanması tehlikesine karşı verdiği bir tepkiydi. Ayrıca Rusya’nın giderek artan ağırlığını dengelemek üzere NATO’yu devreye sokmak üzere yapılmış bir girişim de söz konusuydu. AKP’li siyasetçiler ve sözümona güvenlik uzmanları yeni bir kavram icat ederek olayın hızla “Natolaştırılması”nı savunmaya başladılar. Ancak Bayırbucak Türkmenleri kod adıyla bölgede faaliyet yürüten yapıların niteliği tüm dünyanın malumu olduğundan olay Natolaşmadığı gibi Rusya’nın hava savunma füzeleri ve uçakları dolayısıyla Suriye hava sahası Türkiye için fiilen uçuşa yasak bölge haline geldi.

Rus uçağının düşürülmesi, böylece dolaylı biçimde Halep’in düşmesine giden

19 *Gerçek* gazetesi, “Dünya Savaşı mı İstiyorsunuz?”, 25.11.2015, <http://gercekgazetesi.net/gundemdekiler/dunya-savasi-mi-istiyorsunuz>

yolu da açtı. Rusya'nın desteğiyle Halep'i kuşatan Suriye ordusu, kentte büyük bir yıkım ve dünya kamuoyunda katliam tepkilerinin oluşması pahasına şehirde kontrolü ele geçirdi. Halep muharebesinde kaybedenler safında sadece örgütler bulunmuyordu. Bu örgütlerin hamisi konumundaki Sünni eksen Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan da ağır bir hezimet almış oluyordu.

Halep'in düşmesiyle birlikte selefi, tekfirci ve mezhepçi örgütler İdlib'e sıkışmış oldu. Bu bölgede inisiyatif tümenden Rusya ve Suriye ordusunun eline geçmiş durumda. Ancak elbette ki İdlib'in de hızla ve maliyetsizce düşmesi beklenemez. Bu yüzden Rusya ve Suriye ordusu İdlib üzerindeki askeri baskısını arttırarak bölgedeki örgütlerin birbiriyle yaşadığı çelişkileri çatışma boyutuna çıkartmayı hedefliyor.

Sonuçta iç savaşın ikinci evresinin sonunda Hizbullah'ın devreye girmesiyle belirli bir güvenlik ve istikrara kavuşan Esad, Rusya'nın sahaya inmesiyle en azından Suriye'nin batısında ve stratejik merkezlerin önemli bir kısmında yeniden inisiyatif kazanmış bir duruma gelmiş bulunuyor.

Üçüncü evrenin dönüm noktaları: Fırat kalkanı

Türkiye, Rus uçağını düşürdüktan sonra, askeri anlamda Suriye kapılarının tamamen yüzüne kapanması gerçeği ile yüzleşmek zorunda kaldı. Davutoğlu'nun yürüttüğü Suriye politikası tamamen çökmüştü. Erdoğan tarafından Davutoğlu'nun ipi bir dizi başka şeyin yanında bu başarısız dış politika yüzünden de çekildi ve Türkiye Esad'lı geçişe razı gelen, Rusya'yı gözeten yeni bir politik hamleyle çıkmazı aşmaya yöneldi.

15 Temmuz darbe girişimi ve bu girişimin ABD ve NATO tarafından desteklenmediğinin ortaya çıkması yeni bir durum yarattı. Türkiye, Rusya ile ilişkileri normalleştirmeye çalışıyordu. 15 Temmuz başarısız darbe girişimini fırsata çeviren ise Rusya oldu. Rusya her adımda inisiyatifi kendi elinde tutmaya gayret göstererek Türkiye'nin Halep kuşatmasına yönelik tepkisini minimize etmeyi başardı. Düşük perdeden birkaç protesto dışında Türkiye hükümeti Halep'te yaşananlarla ilgili hiçbir somut ve etkili itiraz yükseltmedi.

Türkiye artık üçüncü evrenin gerçekliğine kendini adapte etmek durumundaydı. DAİŞ'e karşı savaşta yer almadan Suriye'de herhangi bir etki sahibi olmak olanaksızdı. Bu koşullarda Fırat Kalkanı operasyonu gündeme geldi. Fırat Kalkanı operasyonunun resmi olarak açıklanan hedefi Cerablus-Azez hattındaki DAİŞ varlığı idi. Operasyona gerekçe olarak da Gaziantep'te bir düğüne yönelik DAİŞ'in gerçekleştirdiği canlı bomba katliamı gösterildi. İç politikada bu operasyonun haklı gösterilmesi ve TSK'nın savaş motivasyonu elde edebilmesi için önce gayri resmi olarak, ardından giderek daha açık biçimde operasyonun bölgedeki PYD varlığına ve Rojava'da PYD tarafından oluşturulmuş kantonların birleşmesine karşı yapıldığı vurgulandı.

Fırat Kalkanı'nın resmi hedefi iç savaşın üçüncü evresiyle uyumluydu. Hedefte DAİŞ vardı. Her ne kadar ÖSO ya da Türkmen gücü kılıfı altında ne kadar selefi, mezhepçi, tekfirci varsa operasyona katılmışsa da, ABD bu güçlere değil onlara re-

fakat eden NATO ordusu TSK’ya güveniyordu. Rusya açısından ise Fırat Kalkanı, Türkiye’yi bir kapanın içerisine çekmek için fırsat olarak değerlendirildi. Rusya, istediği zaman Türkiye uçaklarına Suriye hava sahasını kapatabilecek durumdaydı. SU-24 düşürüldükten sonra Rusya bu şekilde Türk Hava Kuvvetleri’ni Suriye’den uzak tuttu. Türkiye’nin Fırat Kalkanı hareketini Rusya’dan icazet almadan yapma şansı yoktu. Bu icazeti aldıktan sonra da Rusya’nın icazeti hilafına bölgede kalma şansı olmayacaktı. Türkiye’yi Suriye hava sahasına sokmamakla Rusya’nın ödelebileceği bedel sınırlı iken, Türkiye’yi kapana soktuğunda çok daha büyük bedellerle karşı karşıya bırakabilecekti. Nitekim öyle de oldu. Türkiye, Rusya’nın çizdiği sınırların milim dışına çıkmadı. Operasyonun son ayağı El Bab, TSK ve ÖSO bayraklı güçlerin eline geçtiğinde, Rusya resmi ağızlardan “Türkiye ile üzerinde anlaşığımız sınırlara ulaşıldı” dedi. Bizim daha ilk günden Fırat Kalkanı’nın bir ‘Fırat kapanı’ haline dönüşeceği öngörümüz böylece gerçekleşecekti.

TSK ve ÖSO iki noktada Rusya’nın çizdiği sınırları zorlamaya girişti. İlki El Bab kuşatması sırasında oldu. TSK ve ÖSO kuşatmayı biraz genişten almaya yeltenince Rus uçakları TSK’yı “yanlışlıkla” vurarak 3 askerinin ölümüne neden oldu. Rusya’nın yanlışlıkla TSK’yı vurduğu anda CIA başkanının Türkiye’de olması da tesadüf değildi elbette. Rusya, Türkiye’ye verdiği icazetin karşılığında onun NATO’dan çıkmasını beklemiyordu ama tümenden ABD’nin oyununu oynamasına da engel olmak istediği açıktı.

İkinci olay ise TSK ve ÖSO Mınbiç’e yöneldiğinde oldu. El Bab alınırken, Rusya destekli Suriye ordusu, güneyden Fırat nehrine kadar inen tüm yolu kesmek üzere hareket düzenliyordu. Mınbiç, Erdoğan ve AKP’nin Rusya ve Suriye ile karşı karşıya gelmeden Rakka’ya yürüme fantezisinin gerçekleşebileceği tek yoldu. Ne var ki bu fantezi Rusya’nın icazet sınırları içinde değildi. Rusya, PYD ve YPG ile ittifak içerisinde olduğundan değil, Fırat Kapanı’nın herhangi bir yerinden kırılmasına razı gelmediğinden dolayı, Türkiye’yi kendi icazet sınırları içinde tutmak için sürece müdahil oldu. Doğrudan Rus askerlerini kapanın doğu kanadı Mınbiç’e ve batı kanadı Afrin’e gönderdi. Türkiye üzerinde şifahi olarak anlaşmaya varılmış sınırlara uymayınca, Rusya bu sınırları zırhlı araçları ve askerleriyle bizzat çiziyordu. Mınbiç açısından Türkiye’nin elinde ABD’nin verdiği “YPG güçleri Fırat’ın doğusuna çekilecek” sözü vardı. Ancak Rusya’ya diyebileceği hiçbir şey yoktu. Rusya’nın TSK ve ÖSO ile Mınbiç arasında bir tampon bölge oluşturması ABD için de YPG’yi Fırat’ın doğusuna gönderme baskısından kurtulmak anlamına geliyordu ve bu yüzden onlar da Rus varlığına ses çıkarmadılar. Zaten askeri anlamda bunu engelleyebilecek olanakları da yoktu.

Sonuçta kapan kapanmış, üstüne de Ruslar asker ve zırhlılarıyla kilidi vurmuş oldu. Kapanış seremonisi de Rus askerlerinin YPG’lilerle çektiği halayla yapıldı. Bu aşamada MGK’nın Fırat Kalkanı’nın bittiğini açıklamaktan başka çaresi kalmamıştı. Erdoğan ise hareketin yeni aşamaları olacağını duyurdu. Suriye açısından Rojava’nın hedef alınacağını düşündüren bu açıklamaların ete kemiğe bürünmesi

için Suriye’de iç savaşın yeni bir evreye girmesi gerektiği açık.²⁰ Bununla birlikte iç savaşın yeni bir evreye doğru ilerlediğine dair emareler de giderek artıyor.

Üçüncü evrenin karakteristik özellikleri

Suriye iç savaşının üçüncü evresinin en belirleyici unsuru DAİŞ’in sahneye çıkmasıdır. DAİŞ’in giderek güç kazanması ve ABD’nin bölgesel müttefikleri Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan’ın DAİŞ’le savaşmaya istekli olmaması, Esad’ın devrilmesi hedefini öncelikli olmaktan çıkarmıştır. ABD, Esad’ı devirme hedefinin yerine önceliği Suriye’de nüfuz alanları elde etmeye ve İsrail’in güvenliğini sağlamaya vermiştir.

Buna göre ABD, Rusya ile siyaseten “Esad’lı geçiş, Esad’sız çözüm” olarak adlandırabileceğimiz bir siyasi mutabakat sağlamıştır. Askeri alanda ise kendi hedeflediği potansiyel nüfuz alanlarına tecavüz etmediği sürece Rusya’nın ve Suriye ordusunun muhalifleri bombalamasına göz yummuştur. ABD bu dönemde Rojava’yı kendi nüfuz alanı ve askeri üssü haline getirmeye öncelik vermiştir. Yine Esad’a karşı doğrudan askeri hamlelerde bulunmasa da Suriye ordusunun İsrail ve Ürdün sınırı ile Irak sınırında varlık göstermemesini görünmez bir kırmızı çizgi olarak benimsemiştir. Bu çerçevede Suriye ordusu ne zaman Golan tepelerine doğru yaklaşırsa İsrail uçakları ve roketleri tarafından vurulmuştur. Suriye ordusunun Deyrizzor’daki ilerleyişi sırasında da ABD uçakları “yanlışlıkla” Suriye askerlerini vurmuştur.²¹

Her iki cephede de ABD ve İsrail saldırılarının ardından tekfirli mezhepçi grupların ve DAİŞ’in kaybettiği mevzileri yeniden aldığını görmekteyiz. Yani ABD’nin DAİŞ’le savaşı bu dönemde merkezi bir rol oynamaktadır. Ancak bu savaşın da siyasi olarak üçüncü evrenin önceliklerine göre tayin edildiğini görmek mümkündür.

Üçüncü evrede ABD’nin Esad’ı devirme önceliğinden vazgeçmesi, Halep’in Suriye ordusunun kontrolüne girmesi ve ardından ilan edilen ateşkes Türkiye, Katar, Suudi Arabistan Sünni Troykasını hayal kırıklığına uğratmıştır. Sünni Troyka, Suriye sahasındaki vekil örgütlerden umudunu kesen ABD’ye gerekirse bizzat devreye girebileceklerini göstermek için Suudi Arabistan’da “Kuzeyin Gökğürütüsü” adında ortak bir tatbikat düzenlemiştir.²² Ancak Sünni Troyka’nın güç gösterisi ABD açısından İran ve Rusya’ya karşı başvurabileceği sadık bir askeri gücün varlığını gösterdiği kadar, istemediği ve hazır olmadığı bir anda onu mezhepçi bir Ortadoğu savaşına çekebilecek bir tehlikeye de işaret etmekteydi. ABD açısından böyle bir riske girmek özellikle Çin’e karşı Pasifik’te, Rusya’ya karşı Doğu

20 Türkiye’nin Suriye ve Irak’ta olası askeri müdahale senaryoları, Gerçek gazetesinin 91. sayısında çıkan “Suriye ve Irak’ta kanlı sürprizlere hayır!” başlıklı yazıda ele alınmıştır. <http://gercekgazetesi.net/uluslararasi/suriye-ve-irakta-kanli-surprizlere-hayir>

21 Gerçek gazetesi, “ABD Suriye’yi Sehven Değil Kasten Vuruyor”, <http://gercekgazetesi.net/karsi-manset/abd-suriyeyi-sehven-degil-kasten-vuruyor>

22 Gerçek gazetesi, “Suriye’de Ateşkes, Suudi Arabistan’da Savaş Provası”, <http://gercekgazetesi.net/uluslararasi/suriyede-ateskes-suudi-arabistanda-savas-provasi>

Avrupa’da stratejik bir mevzilenmeye girdiği aşamada hiç de akılcı olmayacaktı.²³

Suriye iç savaşının üçüncü evresinde Hizbullah ve Rusya’nın devreye girmesiyle Esad çok önemli kazanımlar elde etmişse de genel tabloya bakıldığında mutlak kaybedenin ABD ve Sünni Troyka olduğu da söylenemez. Zira Suriye’de her ne kadar Esad devrilmemiş ayakta kalabilmişse de ABD ve müttefikleri 2011 öncesinde doğrudan etki gösteremediği Suriye’de iç savaş sayesinde nüfuz alanları oluşturabilmiştir. Rojava büyük oranda ABD emperyalizminin nüfuz alanı ve askeri üssü haline gelmiştir. Türkiye, aynı zamanda NATO ordusu sıfatıyla Suriye topraklarındadır. Mezhep savaşının yükselmesi İsrail açısından Hizbullah’ın Hamas ile karşı karşıya gelmesi ve Suriye sahasında yıpranması sonucunu doğurmuştur. Yine Suriye’nin İsrail’e karşı askeri bir hamlede bulunması ya da İsrail’in askeri saldırılarına etkili misillemeler yapması olanağı büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. ABD’de Obama yönetimi, bilançoda hâlâ artıda olduğunu görerek Rusya’nın sahaya inmesi ve Esad’ın iktidarını koruması ve güç toplaması pahasına ikinci evrede uyguladığı stratejiyi değiştirmiştir.

Ancak ABD, Sünni Troyka’yı dizginledikçe, politikasının maliyetlerinin arttığını da görmüştür. Türkiye, Rusya ile Astana görüşmelerinde ve Fırat Kalkanı harekatında ifadesini bulan özerk ilişkiler geliştirmeye başlamıştır.²⁴ Eğer bu ilişkiler NATO üyesi Türkiye’yi sahada daha etkili hale getirirse ABD bu özerk ilişkilerden belirli bir fayda dahi bekleyebilirdi. Ancak Rus elçisi suikastının ardından gidilen Astana sürecinde Türkiye masada Rusya ne istediye kabul etmek durumunda kalmıştır. Dahası Fırat Kalkanı ile Suriye’ye NATO ordusu sokmuş olmaktan memnun olan ABD’nin Fırat Kalkanı’nın kapana dönüşmesi ve bu kapanın Mıncık ve Afrin kanatlarına Rus askerinin konuşlanması ile en azından ağzının tadı kaçmıştır.

Dolayısıyla Suriye iç savaşının üçüncü evresi ABD emperyalizmi açısından alandaki vekil güçlere güvensizlikle tanımlanmaktadır. Fırat Kalkanı ile bu unsurların başına TSK’yı NATO komiseri olarak Suriye alanına sokan ABD, Rojava’da bizzat kendi gözetim ve koordinasyonu altında yeni bir vekil güç inşasına yönelmiştir. Bu politik yöneliş kaçınılmaz sonucu da Esad’ı devirme hedefine öncelik vermekten vazgeçerek Suriye’de nüfuz alanları elde etmeye yönelmek olmuştur.

Dördüncü evrenin habercisi: Trump, İkinci Guta ve Tomahawklar

Halep muharebesinin Esad ve Rusya lehine sonuçlanmasının ardından görece çok erken bir aşamada iç savaşın seyrinin aynı çizgide seyretmeye devam etmeyebileceğini, Trump’ın ABD’de başkanlığı devralmasıyla birlikte önemli değişiklik-

23 Armağan Tulun, “Üçüncü Dünya Savaşı Davul Zurna ile Geliyor”, Gerçek gazetesi, Sayı 88 <http://gercekgazetesi.net/uluslararası/ucuncu-dunya-savasi-davul-zurnayla-geliyor>

24 Gerçek gazetesi, “Fırat Kapanı: Halklarla barışmadan ve emperyalizme vurmadan çıkış zor”, <http://gercekgazetesi.net/gundemdekiler/firat-kapani-halklarla-barismadan-ve-emperyalizme-vurmadan-cikis-zor>

lerin beklenmesi gerektiğini öngörmüştük. Aşağıdaki ifadeler *Gerçek* gazetesinin Halep muharebesi ardından yaptığı değerlendirmeden alınmıştır:

ABD'nin bugünkü politikası çok yakında önemli bir değişikliğe uğrayabilir, hatta çok muhtemeldir ki uğrayacaktır. 20 Ocak günü, yani sadece bir ay sonra, ABD'nin yeni başkanı Donald Trump görevi şimdiki başkan Obama'dan devralacaktır. Trump'ın Ortadoğu ve daha geniş olarak Avrasya politikası Ortadoğu ve Suriye'nin geleceğinde hiç kuşkusuz önemli etkiler yaratacaktır.

Trump'ın uluslararası politikası çelişkili bir karakter taşıyor. Şimdilik anlaşılabilirliği kadarıyla bu politikanın merkezinde Çin'i yalıtma ve hem ekonomik hem politik alanlarda sıkıştırmak yatıyor. Üzerinde çok spekülasyon yapılan Rusya ile yakınlaşma niyeti bu bağlamda anlaşılabilir bir nitelik kazanıyor. Ama çelişki burada başlıyor. Trump İran'a düşman. Şayet şu ya da bu yöntemle İran'ın Batı ile arasını açmayı başarır bu, kendi yönetiminin Rusya ile ilişkisini sarsacaktır kaçınılmaz olarak. Türkiye'ye, hatta genel olarak Sünni kampa ilişkin politikası da çelişkili görünüyor. Bir yandan, İran'a karşı doğal müttefikleri bu ülkeler. Ama öte yandan en başta DAİŞ gibi tekfirci örgütler olmak üzere Sünni İslamcı radikal hareketlerle büyük bir mücadele başlatmak istiyor. Hem İran'la, hem de Sünni radikal örgütlerle aynı anda sert tedbirlerle uğraşmak son derecede zor. Şu anda Musul'u geri alma çabasında ABD'nin İran'la ve Şii milislerle işbirliği yapmak zorunda kalması bunun yaşayan kanıtı.

O zaman Suriye'de de dengeler değişecektir. Trump yönetiminde ABD Esad'a karşı Obama yönetiminin yaptığından çok daha aktif bir düşmanlık politikası güdecektir. Bu ise bütün dengeyi değiştirebilir.²⁵

Nitekim Trump, 7 Nisan 2017'de İdlip'te (Han Şeyhun kasabası) Suriye ordusu tarafından yapıldığı iddia edilen bir kimyasal silah saldırısını bahane ederek, bölgeyi bombalayan uçakların kalktığı Şayrat Hava Üssü'nü güdümlü füzelerle vurdu. Guta olayı ile karşılaştırıldığında daha aktif bir düşmanlık politikasıyla karşı karşıya olduğumuz açık.

Trump, başkanlık koltuğuna oturmadan önce Rusya ile oldukça sıcak bir ilişki içindeydi. Hatta Rusya'nın ABD seçimlerine Trump lehine müdahale ettiği bile iddia edildi. Esad ve Suriye'deki rejim için de Trump'ın Obama'dan çok daha yumuşak bir ton tuttuğu biliniyor. Ancak Han Şeyhun katliamının ardından Trump, Suriye'ye ve Esad'a karşı fikrinin değiştiğini, Rusya ile ise şu anda hiç anlaşamadıklarını ve ABD-Rusya ilişkilerinin en düşük seviyeye inmekte olduğunu söyledi. Bu ifadeler ABD'nin iç savaşın üçüncü evresinde hızla kazanımlar elde eden Rusya ve Esad'ı dizginlemeyi hedeflediğinin açık birer ifadesi.

Peki ABD bu dizginlemeyi nasıl yapacak? Konu Suriye olduğunda bugüne kadar askeri gücün şu ya da bu şekilde devrede olmadığı herhangi bir siyasi/diplomatik kazanım elde edebilmiş tek bir güç yok. Dolayısıyla ABD'nin askeri gücünü

²⁵ Gerçek gazetesi, "Halep Muharebesi Zafer mi İnsanlık Dramı mı?" <http://gercekgazetesi.net/uluslararasi/halep-muharebesi-zafer-mi-insanlik-drami-mi>

çok daha yoğun bir şekilde devreye sokacağı bir döneme girmekte olduğumuz açık.

Ancak bu ABD’nin hemen deniz piyadeleri ile Suriye’yi işgal edeceği anlamına gelmiyor. Rusya ile hızlı bir askeri karşı karşıya geliş de olası değil. Tomahawk saldırısının önceden Rusya’ya haber verildiği anlaşılıyor. Bu, Rusya ve ABD’nin sıcak çatışmasını engelledi ama ısıyı da epey arttırdığı bir gerçek. Yeni dönemde ABD özel kuvvetlerinin sahada daha fazla rol almakta olduğunu Rakka kuşatmasının bir parçası olan Tabka’da yapılan hava indirme operasyonunda gördük. ABD, Fırat’ın doğusunu kendi nüfuz alanı olarak görüyor ve şimdilik Rusya da buna itiraz etmiş değil. Ancak ABD Fırat’ın batısına sarktığı gibi (Tabka hareketi), İdlib’i bile tek başına Rusya’ya bırakmaya niyetli değil. İç savaşın üçüncü evresinde Rusya’nın bu bölgedeki tüm askeri operasyonlarını uzaktan seyreden ABD, yeni dönemde bu bölgede de askeri güç gösterisi yapmaya başladı. ABD hava kuvvetleri, Halep bölgesinde El Kaide’yi hedef aldığını söylediği bir hava saldırısı düzenledi. ABD, Halep ve batısında El Kaide ve benzerleriyle savaşı salt Rusya’nın yetki alanına bırakmadığını gösterdi. Ayrıca bundan sonra sahada ABD’nin desteğini isteyen sadece ABD’nin savaştıklarıyla savaşmasının yeterli olmayacağını, her yönüyle ABD’ye kölece diz çökmesi gerektiğini göstermek için de “yanlışlık”la bir camiyi vurmayı ihmal etmedi.

Son olarak Astana’da Rusya ve İran’ın aldığı inisiyatifle çatışmasızlık bölgelelerinin oluşturulması, adındaki “çatışmasızlık” ifadesine rağmen gerilimi arttıran bir faktör oldu. Rusya ve İran, yanlarına Türkiye’yi de alarak DAİŞ haricindeki Esad karşıtı güçlerin hâkimiyetindeki alanlarda “çatışmasızlık bölgeleri” ilan etti. Ancak çatışmasızlık terörist grupları kapsamıyor. Terörist gruplar da Rusya ve İran’ın geniş tanımlamasıyla neredeyse bu bölgelerin tamamında hakim konumda. Dolayısıyla Esad, Rusya ve İran ile birlikte istediği zaman bu grupların varlığını gerekçe göstererek söz konusu bölgelere saldırma inisiyatifini elinde tutuyor. Türkiye’yi de kendi desteklediği grupları, Rusya’nın terörist olarak niteledikleriyle ayırtırmaya hatta savaşmaya yönlendirmesi için zorluyor.

Erdoğan’ın Trump’la görüşmek için ABD’ye gitmeye hazırlandığı dönemde yapılan bu anlaşmada, Türkiye’nin ikna edilmesi zor olmadı. Zira Erdoğan, ABD’ye giderken Suriye’de inisiyatifi kaybediyormuş gibi gözükmemek istemedi. Erdoğan, ABD’ye gittiğinde “alternatifsiz değilim; Rusya ve İran’la da alternatif bir diplomatik süreç yürütüyorum” diyebilmek için anlaşmanın içeriğine değil anlaşmanın yapılmış olmasına odaklandı.²⁶

Astana’ya sadece bir diplomatik temsilci göndererek katılan ABD, sonuçtan rahatsız olduğunu gizlemedi. Ancak ABD’nin esas verdiği cevap diplomatik değil askeri oldu. ABD, Suriye ordusunun kendisinin eğitip beslediği grupların bulunduğu Ürdün-İrak sınırına doğru ilerlemesine hava saldırısıyla karşılık verdi. Bu sefer ortada yanlışlık da yoktu. ABD, Savunma Bakanlığı’ndan bir yetkilinin açıklamasına

²⁶ Astana’da yapılan anlaşma ve Suriye’deki olası yansımalarıyla ilgili bkz. Gerçek gazetesi, “Astana’da ne oldu?”, <http://gercekgazetesi.net/uluslararası/astanada-ne-oldu>

dayanılarak yapılan haberlerde bu saldırının gerekçesi Suriye ordusunun (Hizbullah ve Irak'lı Şii milislerin desteğiyle) çatışmasızlık bölgesini ihlal etmesi olarak belirtiliyordu. Yapılan bu hava saldırısı nispeten düşük çaplı ve taktik düzeyde kalsa da Trump'la birlikte ABD'nin değişmekte olan Suriye politikasına işaret eden önemli bir gelişme olarak yorumlanmalı.

ABD henüz Esad'ı devirmeyi öncelik sırasında en üste çıkarmış değil, ancak Suriye iç savaşının üçüncü evresinde Rusya ile mutabık kaldığı "Esad'lı geçiş, Esad'sız çözüm" formülünün zaman içinde "Esad'lı çözüm"e evrilmesine razı gelmeyeceğini de göstermiş durumda. Bu yöneliş, füze ve savaş uçağı trafiğinin arttığı Suriye semalarında, taraflar ne kadar kaçınmaya çalışsa da Rusya ve ABD arasında olası bir sıcak çatışma riskini şüphesiz ki artırıyor. Rusya ile ABD arasındaki sıcak çatışma olasılığının bir anda nükleer savaşa kadar tırmanabilecek bir süreci tetikleyebileceği en başta bu devletlerin kendileri tarafından biliniyor. Bu yüzden adımlar dikkatli atılıyor. Ama ABD ve Rusya'nın sıcak savaşa girmeden rekabet ettiği senaryolar da giderek daha sert ve yıkıcı olasılıklar halini alıyor. Yani önümüzdeki dönemde ABD ve Rusya'nın sahadaki vekil örgütler aracılığıyla değil doğrudan müttefikleri olan devletler aracılığıyla bir irade savaşına girmesi olasılığı artıyor. Bu da dördüncü evrede Türkiye'nin ABD ile ilişkilerini, Sünni Troyka ile birlikte pozisyonunu, Rojava'ya karşı konumunu, Suriye politikası ile Rusya ve İran'a karşı konumlanışını derinden etkileyecektir.

Dördüncü evrenin Türkiye ve Rojava'ya etkisi

Suriye'de iç savaşın dördüncü evresine ABD'nin saldırganlığı damga vuracaktır. Bu saldırganlığın sonuçlarının Suriye ile sınırlı kalacağını zannetmek aşırı iyimserlik olur. Trump'ın uygulamaya soktuğu yeni yönelişin küresel ve bölgesel sonuçları olacaktır. Türkiye açısından ilk önemli gelişmenin Rakka harekati ve ABD'nin PYD ile ilişkileri bağlamında gerçekleşeceği görülmektedir. Aslına bakılırsa bu anlamda konunun tarafları daha Trump göreve başlamadan pozisyonlarını almaya başlamıştır. Türkiye'de Erdoğan, AKP iktidarı ve TSK'nın Trump'tan beklenti içinde olduğu bilinmektedir. Bu beklenti ABD'nin Suriye sahasında PYD ve YPG'ye verilen desteğin yerine Türkiye ve onun himayesindeki ÖSO adı takılmış gruplarla hareket etmesi yönündedir.

Trump koltuğa oturduktan sonra Şubat ayında Erdoğan'la yaptığı telefon görüşmesi ABD'nin El Bab ve Rakka'da Türkiye ile birlikte hareket etmeye hazır olduğu şeklinde lanse edildi. Halbuki üzerinde anlaşmaya varılan tek şey CIA Direktörü Mike Pompeo'nun ilk yurtdışı ziyaretini Türkiye'ye gerçekleştirmesiydi. Mike Pompeo bu ziyareti yaptığında Rusya'nın bu gelişmeyi eli kolu bağlı seyretmeyeceği El Bab'ta "yanlışlıkla" TSK askerlerini vurmasıyla görülecekti.²⁷ Ancak esas önemli ziyareti Amerikalı sağcı senatör John McCain yaptı. McCain, ABD içinde

27 Gerçek gazetesi, "Amerikan Memuru Türkiye'yi Suriye'yle Savaşa mı Sokuyor?", <http://gercekgazetesi.net/karsi-manset/abdinin-memuru-turkiyeyi-suriyeyle-savasa-mi-sokuyor-0>

Türkiye ile birlikte hareket etmeyi savunanların başında geliyor. McCain’ın ziyareti de bu anlamda Erdoğan ve AKP iktidarı saflarında umudu arttırdı. Ancak McCain geldiğinde önce Rojava’ya da gizli bir ziyaret yapmayı ihmal etmedi. Bu ziyarette El Bab’da kullanılan TSK ve ÖSO güçlerinin Rakka’da kullanılabilmesi için PYD ile ortak bir yol bulunup bulunamayacağını müzakere etti. McCain’ın planının Tel Abyad’dan Rakka’ya kadar ABD askerlerince bir koridorun açılması ve TSK-ÖSO güçlerinin bu koridordan Rakka’ya yürümesi olduğu anlaşılıyordu. Bu planın gerçekçiliği tartışmalıydı ancak Fırat Kapanı kapandıktan sonra Türkiye’nin Suriye ile sıcak savaşa girmeden Rakka’ya inebileceği tek alternatif de bu yoldu. Elbette ki bu alternatifin son tahlilde Türkiye ve PYD arasında yeniden Eşme ruhunun dirilmesi olmasa da belirli bir normalleşmeyi gerektirdiği açıktı.²⁸

Tüm bu olasılıklar üzerine yapılan tartışmalar Erdoğan’ın ABD ziyareti öncesinde büyük oranda bir nihayete kavuştu. Genelkurmay Başkanı, MİT müsteşarı ve Cumhurbaşkanlığı sözcüsünden oluşan Türk heyeti, Erdoğan’ın ziyaretinden evvel ön temaslarda bulunmak üzere ABD’ye gitmişken, Trump, YPG’ye ağır silahlar verilmesine yönelik kararnameyi imzaladı. Erdoğan, ABD’ye hareket etmeden önce YPG’ye yönelik silah dağıtımına başlanmıştı bile. Elbette ki Türkiye bundan hiç memnun olmadı. Türkiye önce kendi cephesinden karışık sinyaller verdi. Erdoğan hem görüşmemiz “virgül değil nokta mesabesinde” olacaktır diyerek kararlılık ifade ediyor hem de “bir terör örgütüne karşı başka bir terör örgütü kullanmak ideal bir düşünce tarzı değil” gibi son derece düşük profilli cümleler kuruyordu. Başbakan Yıldırım ise “ABD’ye savaş açacak halimiz yok” diyerek Türkiye’nin bir şekilde oldu bittiye razı gelmek zorunda olduğunu itiraf etmekteydi. Erdoğan ABD’den döndüğünde “nokta mesabesindeki” tek şey Rakka operasyonunun YPG ile birlikte gerçekleştirilecek olmasıydı. Üstelik bu konuya da nokta Erdoğan ABD’ye gelmeden önce konmuştu. Türkiye’nin Rakka’ya inmesi artık söz konusu değildi.

Türkiye’nin Karaçok ve Sincar’a yaptığı hava saldırılarının ardından Suriye-Türkiye sınırında ABD bayraklı zırhlı araçların boy göstermesi, YPG’yle çatışmanın ABD ile de karşı karşıya gelmek anlamını taşıyabileceğini göstermişti. Ancak TSK ile ABD askerinin karşı karşıya gelmesi sadece Türkiye’nin değil ABD’nin de kaçınmak isteyeceği bir olasılıktır. Dolayısıyla ABD, YPG’ye anti-tank silahları dahil olmak üzere ağır silahlar vererek, kendisi araya girmeden de Türkiye’yi Rojava’ya girmekten caydıracak bir girişimde bulunmuş, siyaseten de kendi manevra sahasını genişletmiştir. Böylece TSK’nın olası bir tek yanlı müdahalesine karşı, ABD araya girmek ve saldırıyı durdurmak (bu düşük de olsa TSK ile askeri çatışmaya girme riskini barındırmaktadır) seçeneğinin yanında aradan çekilmek ve

28 Açılım dönemi henüz bitmemişken DAİŞ kuşatması altındaki Süleyman Şah türbesinin taşınması operasyonunda resmen kabul edilmese de TSK, PYD ve YPG güçleri ile koordineli şekilde hareket etmişti. Öcalan daha sonra bu olayı açılım sürecinin ilerlemesi için örnek bir olay olarak göstermiş ve Newroz mesajında “Eşme Ruhu” olarak adlandırmıştı. Bu konuda bkz. Gerçek gazetesi, “Süleyman Şah Algı Operasyonu”, <http://gercekgazetesi.net/karsi-manset/suleyman-sah-alg-operasyonu>

dehşetli çatışmaların ardından bu çatışmaları durdurmak (tabii ki sonunda kendi nüfuzunu arttıracak biçimde) üzere sürece müdahil olma alternatifine de kavuşmuştur.

ABD'nin Rojava'da YPG'ye verdiği ağır silahları kalıcı olarak verdiği, ABD'li askeri yetkililer tarafından açıklandı. Diğer taraftan ABD, bu silahların ve genel olarak YPG'nin Türkiye'ye yönelik eylemlerde bulunmayacağını garantisini de veriyor. Bu garantinin ABD'nin PYD üzerindeki siyasi nüfuzuyla değil de sahadaki ABD askeri varlığının artmasıyla gerçekleştirilebileceği açık. Diğer taraftan Türkiye'nin bölgeye müdahalesini önlemek de ABD'nin askeri varlığını arttırmasının bir vesilesi olacak. Her durumda Suriye iç savaşının dördüncü evresi açısından bakıldığında Rojava, ABD askerlerinin “botlarını yere değdireceği” ve yığınak yapacağı bir bölge olarak öne çıkmakta.

Rojava'da ABD'nin siyasi nüfuzunun ve askeri varlığının artması Türkiye-PYD ilişkilerinin “normalleşmesi” eğilimini kuvvetlendirecektir. Türkiye'nin iç siyasi dengeleri süreci uzatabilir ya da söylemde bir süre daha gergin bir ton muhafaza edilebilir ancak eğilim bu yöndedir. Örneğin Trump'la görüşmenin ardından Rakka operasyonunda YPG'nin kullanılması ve Rojava'daki PYD hâkimiyeti “nokta mesabesinde” netleştikten sonra Erdoğan Rakka'da olmayacaklarını (sanki bu aşamadan sonra olması mümkünmüş gibi) belirtmiş ardından Türkiye'nin yeni pozisyonunu, “YPG'den saldırı olursa kimseye sormadan angajman kurallarını uyguluyoruz” şeklinde tanımlamıştır. Sert bir tonda ifade edilen bu sözlerin manası ise tam tersi yönde okunabilir. Türkiye'nin PYD ve YPG'yi “terörist” olarak tanımladığı bir ortamda ancak egemen devletlere karşı uygulanan “angajman kurallarından” bahsetmesi bir dil sürçmesinden çok yeni oluşan statükoya adaptasyon olarak yorumlanabilecek niteliktedir.

Ancak bu durum ABD'nin bir bütün olarak Kürt hareketi ile stratejik bir ittifak ilişkisi içine girdiği şekilde de yorumlanamaz. Suriye'de bir süre boyunca PYD, özellikle üçüncü cephe politikasını ısrarla uygulayarak önemli bir siyasi güce kavuşmuş ve ABD'yi sahada kendine mecbur bırakmış gibi görünse de emperyalizmle dans etmenin kaçınılmaz sonucu olarak artık mecbur olanın kendisi olduğu açıktır. Bu o kadar açıktır ki, Trump ABD'deki seçimi kazandıktan sonra Cemil Bayık, Sterk TV'ye yaptığı açıklamada “ABD'nin Ortadoğu politikalarında Kürtleri de göz önünde bulundurmasını umuyoruz” deme zorunluluğu hissetmiştir. ABD'nin Tomahawk füzeleri ile Suriye üssünü vurmasının ardından da PYD lideri Salih Müslim destek açıklaması yapmak durumunda kalmıştır.

ABD'nin herkesle olan ilişkisinde ve her bölgede göz önünde bulundurduğu tek şey kendi emperyalist çıkarlarıdır ve böyle olmaya da devam etmektedir. Bu emperyalist çıkarlar da ABD'nin Türkiye'yi NATO dairesi içinde tutmasını ve NATO ordusu TSK'yı stratejik olarak kendi çizgisinde kullanmasını gerektirir. ABD emperyalizmi açısından YPG'nin etkisi Suriye sahasında bile sınırlıdır. Rakka'nın DAİŞ'ten kurtarılmasından sonra düzenin sağlanmasında bile YPG'nin üstleneceği rol tartışmalıdır. Hal böyle iken ABD'nin tüm stratejisini YPG üzerine kurması hiçbir koşulda rasyonel olmaz. Nitekim ABD Dışişleri Başkan Yardımcısı Jonathan Cohen, YPG ile ilişkilerini açıkça “geçici ve taktiksel” olarak nitelendirmektedir.

Dolayısıyla ABD’nin YPG ile olan ilişkisini taktiksel ve geçici olarak tanımlaması, PKK’yi terör örgütü olarak nitelemesi ve Trump-Erdoğan görüşmelerinin ardından PKK’ye karşı daha yoğun istihbarat desteği sözü vermesi ile birlikte değerlendirildiğinde, ABD’nin Ortadoğu’da Kürtleri göz önünde bulundurduğu ama sonuna kadar Kürtlerin yanında durmayacağı gözüküyor. ABD’nin burada güttüğü strateji Türkiye’nin PKK’ye karşı Türkiye sınırları içindeki operasyonlarını desteklemek, Irak’ta Türkiye’nin Barzani ile birlikte PKK üzerinde baskısını onaylamak ve böylece Kürtlerin sadece ABD çıkarlarına odaklanmasını sağlamaktır. ABD’nin çıkarları Türkiye’de yeni bir açılım sürecinden yanadır. Bu açılım, PKK’nin kuzeyde Türkiye sınırları içindeki askeri etkisinin bastırılmasını, siyasi etkisinin Barzanicilikle ikame edilmesini hedeflemektedir. Demirtaş’ın hapiste olduğu HDP sözcülüğünün Baydemir tarafından üstlenildiği bir ortamın bu anlamda ABD’nin işine geldiği açıktır. Ancak PKK’nin askeri gücü kırılmadan siyasi olarak Barzanicileştirilmesi zordur. Bu anlamda ABD’nin TSK’nın PKK’ye karşı operasyonlarını desteklemeye devam edeceği açıktır. Bu desteğin Sincar üzerinde bir askeri baskı hatta müdahaleye onay verme boyutuna varması ise ciddi şekilde değerlendirilmesi gereken bir olasılıktır. Nitekim, YPG ile ABD’nin ilişkisini “taktiksel ve geçici” olarak tanımlayan Cohen, daha sonra Musul’un DAİŞ’ten alınmasının ardından PKK’nin ister gönüllü ister başka şekillerde Şengal/Sincar’dan çıkartılması için çabaların yoğunlaşacağını söylemiştir.

Bu sebeptendir ki Erdoğan-Trump görüşmesinde Rakka ve YPG başlıklarında istediklerini alamayan Türkiye’nin (Gülen’in iadesi zaten beklenmiyordu ve sadece iç politika açısından kullanılan bir argüman olarak kaldı) ABD ile ilişkilerinde soğuma yerine giderek bir ısınma beklemek daha doğrudur. Erdoğan’ın Trump’ın ABD içinde yaşadığı sıkıntıları gündeme getirmesi, sürekli Obama döneminden şikayet etmesi, Türkiye kamuoyunu bu ısınmaya hazırlama gayreti olarak görülmelidir.

Bu anlamda önümüzdeki dönemde ABD ve Türkiye’nin PYD’ye ve YPG’ye karşı olmasa da PKK’ye yönelik artan bir işbirliği içinde olması Türkiye’yi giderek daha fazla ABD’nin nüfuz alanına sokacaktır. Türkiye’nin NATO üyeliği, İncirlik üssündeki ABD etkinliği zayıflamak bir yana güçlenecektir. Tüm bunların muhtemel bir sonucu olarak Türkiye’nin Rusya ve İran’la Astana benzeri süreçler üzerinden yakınlaşmasının yavaşlayacağı hatta Türkiye’nin pozisyonunun adım adım Rusya ve İran aleyhine döneceği de beklenebilir.

Bir kez daha ne kadar anti-emperyalist, anti-Amerikancı bir retorikle ifade edilirse edilsin Kürt hareketine düşmanlık üzerine inşa edilmiş olan dış politika, genelde emperyalizmin ve özel olarak ABD’nin Türkiye üzerindeki nüfuzunu arttırmasıyla sonuçlanmaktadır. Kürt hareketi açısından ise ABD ile ittifak derinleştikçe özgürlük yerine tasfiye olasılığı güçlenmektedir.

Suriye’de doğru politika ne olmalı?

Suriye’de ve genel olarak Ortadoğu’da barış ve huzura özlem duyan iyi niyet beyanlarının hiçbir hükmünün olmadığı ortada. Suriye’nin ve Ortadoğu’nun halklarına barış ve huzur ancak **doğru** bir savaşla gelebilir. Halkların kardeşliği,

doğru hedefe yneltimi ortak bir dmanlığın üzerinden yükselebilir.

Erdoğan'ın ve AKP'nin "kardeşim Esad" dediği günlerde bu politikanın amacı Suriye'yi İran'dan kopartmak ve ABD'nin ve İsrail'in çıkarlarına uyumlu hale getirmektir. TSK ve YPG'nin Süleyman ah Türbesi'nin taşınmasında zımnen işbirliği yaptığı süreçte dillendirilen "Eme ruhu"nun hedefi ise Kürt hareketi ile Esad'a karşı Sünni İlamlık temelinde ve yine ABD ve İsrail'in çıkarlarına uygun bir işbirliğine gitmektir. Her iki politikanın sonucu da halkların kardeşliği değil katledilmesi oldu.

Tunus ve Mısır'la balayan Arap devriminin bağrında kitlelerin Arap birliğine olan özlemini, anti-emperyalizmi ve anti-Siyonizmi görmek zor değildi. Yıkılan diktatörler Bin Ali ve Mübarek emperyalizme kle, Siyonizme dost olmuş rejimlerin liderleriydi. Onların yıkılıı Arap birliğinin yegane koşulu olan İsrail'in yıkılması ve emperyalizmin kovulması için milyonlara umut verdi. Emperyalizm ve Siyonizm ise kitlelerin öfkelerini mezhepçi kanallara akıtarak boğdular. Bunu yaparken de en büyük desteği mezhepçi işbirlikçi Arap rejimlerinden ve AKP'nin Türkiye'sinden aldılar. Sahada ise kirli oyunlarına aktör bulmakta hiç zorlanmadılar.

Ancak Ortadoğu'da yalnızca yozlamı çeteler, ibirlikiler, katiller yok. Arap dünyasında ve Türkiye'de güçlü bir anti-emperyalist, anti-Siyonist mücadele geleneği var. Kürdistan'da feodal yapı ile cebellemi sosyalizmle kol kola yrms güçlü bir Kürt devrimci geleneği var. İran da 20. yüzyıla devrimle balamı, son çeyreğine devrimle girmiş bir lke. Bu ülkelerde ilerici hareketler kaç kere yenilirse yenilsin sönmeyen ve iten içe yanan bir devrimci kz mevcuttur. Ancak Şu da bir gerçek ki bu kzn alevlenmesi, kimlikilikle, pasifizmle, milliyetçilikle, emperyalist merkezlerde demokrasi ve insan hakları arayışına girmekle mümkün değil.

Ortadoğu'da ve Suriye'de emperyalizme ve Siyonizme karşı mücadeleyi merkeze almadan ilerici dinamikleri ortaya çıkarmak da, halkların kardeliğini inşa etmek de mümkün değil. Soruna bu berraklıkla bakıldığında çözümün yolunu bulmak mümkündür. Esad'ın burjuva diktatörlüğünün savunulacak bir tarafı yok. Mezhepçi tekfirci çetelerin de yle. Ancak gelinen aşamada, Esad'ın burjuva diktatörlüğüne karşı, Arap devriminin bir parçası olarak yükselen halk isyanı sönümlendiği ve yozlatığı, emperyalizm ve Siyonizm açıkça sürece müdahil olduğu andan itibaren Suriye'de emperyalizmin, Siyonizmin ve ibirlikilerinin yenilgisini hedeflemeyen ilerici bir askeri-siyasi tutum söz konusu olamaz.

Türkiye'de, Türkiye'nin NATO'dan çıkmasını, İncirlik'in kapatılmasını savunmadan halkların kardeşliği savunulamaz. Halkların kardeliğini ve Kürtlerin haklarını savunmadan da tutarlı bir anti-emperyalist çizgi izlenemez. Aksi takdirde defalarca gördüğümüz gibi ABD ve AB'den demokrasi dilenmenin sonu emperyalizmin demokrasi sadakasıyla yetinmektir. ABD emperyalizminin, kendisine karşı her türlü hareketi Kürt dmanlığının sularında boğmakta zorlanmadığı da açıktır. Kürtler, kurtuluşun ABD emperyalizminde olmadığını görecek ve bilecek kadar kanlı deneyimler yaamı bir halk. Ama milliyetçi sömürgeci saldırılar onları hep ABD emperyalizmine doğru itiyor. Saflarını ve mevzilerini ABD'ye aan Kürt hareketi ise Arap, Türk ve İranlı

emekçileri zehirleyen milliyetçiliğin etkisini azaltmak bir yana arttırıyor.

Dolayısıyla Suriye’de tek çözüm olan anti-emperyalist birleşik cephe Rojava’da ve Türkiye’de de tek çıkar yol olarak karşımıza çıkıyor. Bu bağlamda ABD askerleri hem İncirlik’ten hem Rojava’dan çıkmalıdır. Türkiye NATO’dan çıkmalı, Kürt hareketi de ABD ile işbirliği siyasetine son vermelidir.

Unutmayalım ki, Türkiye’nin, Irak’ın, Suriye’nin ve İran’ın birbirine ve Kürtlere düşmanlık gütmeye başladığı bir ortamda DAİŞ’in de benzeri tekdüze mezhepçi oluşumların da yaşama şansı yoktur. Kobani’de Türkiye DAİŞ’e karşı Kürt halkının direnişine omuz verseydi hem DAİŞ hezimete uğrar hem de emperyalistler kendilerine alan açamazdı.

Emperyalizmin ve Siyonizmin kovulduğu bir Suriye ve Ortadoğu’da milliyetçilik ve sömürgecilik en temel dayanağından yoksun kalacaktır. Türk, Arap, Kürt ve İran halklarının eşitliğini, kardeşliğini ve özgürlüğünü getirecek ortak kurtuluşu olan Ortadoğu Sosyalist Federasyonu’nun yolu böyle açılacaktır.